

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 1. KVĚTNA 1947

CENA Kčs 3.50

Vrstva, která přijde naposled

Dr. JAN KOLÁŘ

Mlčení poněkud ochabuje

MICHAL MAREŠ

Chce lidstvo spáchat sebevraždu?

WALTER TSCHUPPIK

Dva socialismy

Dr. F. KOVÁRNA

Boj o čtyři miliardy skončen

KAREL TARABA

K odezvě výstavy sovětského umění

BOHUSLAV BROUK

Diskuse o zemědělství

Socialistický realismus — Praktické a nepraktické — Okupace Československa a mezinárodní právo — Problém Baťa — K případu majora Vlad. Šoffra — Lidové soudy končí — Jen záležitost kriminální? — Studentstvo

**Naprostá čistota -
ZÁKLAD ZDRAVÍ!**

Pozdrav jara...

BONBONY

Hotel CHARBULÁK
STARÉ HAMRY-GRUŇ 825 m n. m.
Slezské Beskydy • hory • lesy
Prospekty Telefonní hovorna: Gruň

V nejpříhodnější čas — k blížícímu se dni svátku matek — vychází nové vydání kouzelné sbírky veršů naší vedoucí autorky

**MARIE PUJMANOVÉ
VERŠE MATEŘSKÉ**

Krásně vypravená knížka má 56 stran a obdržíte ji za 27 Kčs u svého knihkupce.

FR. BOROVÝ

NEČERVIVÉ PECKOVÉ OVOCE
budete mlti • pochytáte-li pilatky

PILLAPKOU SELECTY

*Lepivé rukávce
PILLAPKA SELECTY
se zavěšují do
větví před
rozkvětem!*

SELECTA OCHRANA ROSTLIN
PRAHA II • DLAŽENÁ 63

OBSAH DNEŠKA Č. 4: CATO: Hledači stezek. — MICHAL MAREŠ: Napsáno v Bratislavě. — Dr. J. DRÁBEK: Okupace Československa a mezinárodní právo. — STANISLAV HOSPODÁŘ: Druhá prosba k Valdemarovi. — V. V. STECH: Zmatek kolem výstavy. — CORNELIUS: Přírodopis zlého člověka. — EVŽEN ERDÉLY: Blázen a jeho dvůr. Česká příčinlivost a její nepřátelé. — C. k. minulost. — Základní školský zákon. — Právo bydlet. — Studentstvo. Listárna redakce.

Dnesek

Fidí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevýžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Va-jenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

Vrstva, která přijde naposled

(Otázky kolem veřejnozaměstnaneckého problému)

Poměr veřejných zaměstnanců ke státu byl — kromě okupace — vždycky příkladný a vyznačoval se bezmeznou trpělivostí. Už za první republiky byli zaměstnanci státu předmětem zvýšeného zájmu jenom tehdy, šlo-li o úsporná opatření cestou platových sraček, nebo měli-li se dostavit k volebnímu osudí. Tehdy byli vedle dělníků nejhůře placenými námezdnými silami. Přes to plnili svoje povinnosti oddaně, a za okupace podali důkaz, že mají také odvahu a charakter, ačkoli byli vystaveni úkladům největším. (Před očistné komise bylo postaveno ze státních zaměstnanců asi 1 a půl procenta, z nichž pouze necelá čtvrtina byla stžena odsuzujícím nálezem, a z těch jen 86 osob mohlo být potrestáno propuštěním, což z půlmilionového počtu není jistě mnoho.)

Po revoluci považovali za samozřejmé, že je nutno se uskrovnit, když nám Němci napáchali škod za 450 miliard. Pustili se s chutí do práce, kterou nepovažují za hrdinství, nýbrž za běžnou občanskou povinnost. Proto i vzestup cen na trojnásobek cen předválečných přijali jako důsledek německého pustošení. Jejich platy byly upraveny na reálnou úroveň předválečnou jenom u nejnižších kategorií, kdežto u zaměstnaneckých kategorií středních odpovídají přibližně poloviční kupní síle jejich platů za první republiky a u kategorií vyšších dokonce jen jedné třetině. Hůře na tom ještě nikdy nebyli.

Třebaže platy dělníků byly už upraveny na výši přesahující kupní sílu jejich platů před válkou (nehledě na černé mzdy!) a platy soukromých zaměstnanců již dosáhly kupní síly jejich platů předválečných, nezasáhla veřejné zaměstnance vlna nespokojenosti. Až teprve, když se jim naznačilo, že jejich situace bude řešena nejdříve odnětím jejich definitivy za slib »práva na práci a na stávkou«, ozvaly se první hlasy nespokojenosti. Na štěstí pokus byl opuštěn pro odpor většiny politických stran.

Všechny politické strany jsou zajedno v tom, že

platy veřejných zaměstnanců

volají právem po urychlené úpravě. Diskuse vstoupila, jak se zdá, do rozhodujícího stadia. Navzděčuje tomu mimo jiné i mužné doznání ministra Majera v Lucerně, že za špatnou situaci státních zaměstnanců jsou odpovědní všechny politické strany.

Řešení nebude však hladké ani při nejlepší vůli všech rozhodujících činitelů. Máme za sebou dva státní rozpočty (na naše poměry astronomické) s ohromujícími deficity, a před sebou nepřehlednou, přebujelou veřejnou správu, překrvenou personálem a z valné míry zpolitizovanou.

Neudivilo proto usnesení zástupců stran Národní fronty, že hlavní překážkou rychlé úpravy platů je nadbytečný počet veřejných zaměstnanců při současném schodku státního rozpočtu. Proto hlavním předpokladem všeobecného zlepšení platů je reforma veřejné správy a snížení početních stavů veřejných zaměstnanců, aby na základě takto dosažených úspor ve veřejné správě bylo možno uskutečnit zvýšení platů.

Každé zkomplikování a zdražení veřejné správy jde tedy především na účet veřejných zaměstnanců a teprve v druhé řadě na účet ostatního občanstva.

Úprava platových poměrů je tedy závislá na zdaru

správní reformy a na snížení personálních stavů. To znamená pro státní zaměstnance jednak další dávku trpělivosti, jednak co největší účast na urychlení reformy a zhospořádání správy, a na snížení početních stavů.

Nesmíme dát ani záminku k tvrzení, že veřejní zaměstnanci nepodporují zhospořádání správy, anebo že brzdí převod sil z veřejné správy do hospodářských oborů! Svoji práci musíme konat s největší možnou ekonomii a šetřit s každou maličkostí, s každým kouskem papíru. A nebát se odpovědnosti a rozhodovat rychle a účelně. Hlavně se nebát; čisté svědomí a dobrá vůle nás budou opravňovat k tomu, abychom vždy a všude uplatňovali svůj nezávislý úsudek. Pan prezident nám před nedávnem připomněl, že se nikdo nemá ostýchat vyslovit své přesvědčení, nelze se zachovat vždy všem, a kdo se o to stůj co stůj pokouší, nemá buď vlastní názor nebo nemá charakter. Za

kritický stav naší veřejné správy,

za její zhoubnou přebujelost a marnotratnost, nenesou její zaměstnanci vinu, nýbrž jenom trest. Jak by jinak bylo vysvětlitelné, že na př. resorty financí a spravedlnosti nerozmnožily od revoluce nadbytečně svoje síly, ačkoliv už od samotného počátku mohly operovat tvrzením, že jim proti předválečné době agenda vzrostla několikanásobně? Státní byrokracie se všemi svými vadami i přednostmi byla přece i zde. Není snad rozmařilost a náročnost jednotlivých resortů v přímém poměru k stupni zpolitizování jejich byrokratického aparátu? O resortech financí a spravedlnosti bylo už před válkou známo, že patřily mezi nejméně zpolitizované. Snad se tady projevila kladná stránka zmíněných vlastností těchto resortů i po revoluci.

Politika a úřady

Naše demokracie byla už za první republiky charakterisována rozhodnou převahou politických stran nad vládou a parlamentem. Stěžovali jsme si všichni bez rozdílu stranické příslušnosti na přepolitizovanost našeho veřejného a bohužel i soukromého života. Za okupace jsme se těšili, jak budeme po válce zase jednotni, jak maličká a malicherná budou všechny ty stranické spory a jak nicotné budou sobecké zájmy politických stran proti obecnému prospěchu národa a státu.

Nezbývá než přiznat, že jsme se hluboce mylili. Jsme nyní zpolitizovanější, než jsme byli dřív. Nemělo by smyslu vyhýbat se skutečnosti, že nejvyšší správní úřady ve státě staly se državami politických stran se všemi důsledky. Veřejná správa se stala kořistí politických stran, nejvyšší správní úřady i se svými podřízenými institucemi slouží ve značné míře politickým stranám jako mocenská operační základna k posilování a rozšiřování jejich vlivu a moci. Jaký tedy div, že tyto mocenské základny byly tak překotně vybavovány personálem i peněžními prostředky?

Jsme u jedné z odpovědí na otázku, jak to bylo vůbec možné, že loni předložily resorty svoje rozpočtové požadavky na rok 1947 v úhrnné částce 140 miliard Kčs (z celkového odhadu národního důchodu 160 miliard). Je to odpověď na otázku, kde se vzalo najednou tolik sobectví, neodpovědnosti a nesolidárnosti vůči ostatním oborům státní správy a vůči prostému občanství, jemuž mělo zbyť z jeho důchodu necelých 14 proc., měl-li uhradit v jednom roce tuto bujarost veřejné správy.

Ve zpolitizované veřejné správě budeme svědky soustavného rozšiřování působnosti úřadů, rozmnožování agendy a zvyšování nároků na státní pokladnu. Zpolitiz-

govaná úředník zapomíná, že je služebníkem státu, a usměrňuje svoji činnost v zájmu politické strany, u níž si chce dobyt co nejvíce zásluh. Odtud pak i snaha vyčíslit co nejvíce finanční nároky svého resortu, aby si získal přízné kabinetu, aby se co nejvíce zavděčil. Přestává být nakonec služebníkem státu, a dává se plně do služeb stranických zájmů, protože je obtížné sloužit dvěma pánům stejně dobře.

Nelze rozumně požadovat, aby veřejný zaměstnanec se vyhýbal politickým stranám a práci v nich. Ale hledá se rozumná míra politického stranictví a záruka nestranného úřadování. Hledá se také rozumná míra stranické kázně, která zvláště u veřejných zaměstnanců nesmí být chápána jako nevolnictví, jež by je zbavovalo svobodné vůle k nestrannému usuzování ve služebních věcech. Uplatňuje se zásada, že úřady jsou zde pro lid, a nikoliv lid pro úřady, ale skoro se už zapomnělo na to, že úřady jsou zde také pro všechny lid bez rozdílu politického přesvědčení, nikoliv pro politické strany.

Stranicko-politické čtvrcení administrativy netýká se jen úřadů celých, nýbrž zasahuje už i personál uvnitř úřadů. Politické strany začínají dobývat úřady zevnitř zakládáním závodních odboček politických stran, politickou agitací a někdy i intrikami v úřadech. Nechceme soudit jak přispěly závodní politické organizace v průmyslových a distribučních podnicích zdárnému chodu svých závodů, ale v oboru veřejné správy máme zkušenosti, že tento způsob politického nástupu vadí řádnému chodu úřadů, neboť zaměstnanci se dostávají pod přímý dohled svých stran, které je namnoze omezují v jejich nestranném rozhodování a zdržují je v práci ukládáním stranicko-politických úkolů.

Některé úřady jsou již uvnitř tak přeorganizovány, že jejich řádný chod je téměř ochromen. Připočteme-li k zaměstnanecké radě a k závodní odbočce odborové organizace ještě provozní výbor, závodní odbočky čtyř politických stran a nějaký ten zpěvácký nebo jiný spolek, uváží-li se o zavedení normovacích nebo bodovacích výborů, přibližujeme se ke stavu, kdy ve veřejných úřadech zbuďte méně času na vlastní úřadování než na plnění spolkařských funkcí.

Při tom nelze tvrdit, že by se většině zaměstnanců takové spolkaření zamlouvalo. Převládá názor, že politicky a organizačně se má každý vyžít ve své místní organizaci. Rovněž politické stranictví se netěší u většiny zaměstnanců v úřadech nějaké zvláštní oblibě. Naopak v poslední době přicházejí ke cti zaměstnanci bez stranické příslušnosti, požívají větší důvěry i u svých stranicky organizovaných kolegů, a je vyhledáván a vážen v mnohých směrech jejich nestranný názor — důkaz, že jsme politickým partajnictvím většinou už přesyceni.

Při posuzování stranického života v úřadech dospěli jsme k poznání, že průměrně si zpravidla zachovali největší nezávislost na politických stranách pragmatikální zaměstnanci. Naproti tomu někteří zaměstnanci smluvní, ať už proto, že vstoupili do úřadu jako exponenti politické strany nebo v zájmu upevnění své pozice, trpí často rozporem, komu mají věnovat více svých sil, zda objektivním potřebám svého úřadu bez zření ke generální linii strany, nebo své politické straně. O důvod více, aby definitivita byla nejen zachována, ale i rozšířena na všechny zaměstnance smluvní. To je také na štěstí v programu našich odpovědných činitelů.

Nebylo by spravedlivé vztahovat tyto poznámky na všechny naše úřady. Jsou oázy v naší veřejné správě, nezasažené stranictvím a nepustošené politickými a jinými spolky a organizacemi. Tyto úřady by si zasluhovaly, aby byly jako vzácnost jmenovány. Nelze se však k tomu odhodlat z obavy, že by se staly — jako panenská půda — předmětem nežádoucího zájmu.

Veřejná správa dosáhla tak velkého rozsahu v početnosti personálu a vyvinula takovou schopnost ustavičně

rozšiřovat pole své působnosti o nové a nové úřady a agendy, že se stává jakýmsi samoúčelným zhoubným nádorem, zasahujícím stále hlouběji a náročněji do života celého národa.

Proto všechny reformní pokusy, které se budou zabývat jen dílčími problémy, nepovedou k cíli, neboť vyřešené dílčí problémy budou se znovu a znovu vracet, stejně jako je tomu u léčení nějaké nemoci pouhým odstraněním jejich symptomů; srážení horečky bez léčení vlastní její příčiny nevede k uzdravení.

Rovněž pouhá snaha snižovat požadavky resortů na státní pokladnu v zájmu rozpočtových úspor a pokyny k jednotlivým úsporám nepovedou k trvalému skutečnému zlevnění našeho státního aparátu a k odstranění rozpočtových schodků bez splnění těchto předpokladů:

1. Snižením počtu úřadů

cestou slučování úřadů s příbuznou agendou může být dosaženo podstatných úspor.

a) Sloučením některých ústředních úřadů, které mají ve státním rozpočtu samostatnou kapitolu, bude vedle přímých úspor na agendách, obstarávaných duplicitně, a vedle úspor personálních z odstraněných duplicitních prací a ze zrušených odborů a oddělení s povšechnou působností (presidií, účtáren, legislativních odborů a pod.) dosaženo další výhody, že počet politických základen, jak byla o nich zmínka ve stati II., bude zmenšen, takže snaha po nadouvání rozpočtových požadavků a rozšiřování působnosti a vlivu resortu bude omezena na menší počet míst.

b) Agendy, které byly obstarávány na více místech (nejen v ústředních, ale i v jiných úřadech) v důsledku snižování počtu úřadů zčásti odpadnou; tím budou uvolněny pracovní síly i úřední místnosti. Dále se ušetří pracovní síly odpadnutím takových oddělení nebo pracovních míst s povšechnou působností v úřadě, které jsou obvyklé nebo nutné v každém samostatném úřadě (na př. vedení úřadu, zaměstnanecká rada, podatelna, hospodářská správa a pod.).

2. Je nesporné, že

snižením početních stavů

bude dosaženo úspor v osobních výdajích. Takto dosažených úspor možno pak pcutit ke zlepšení platových poměrů těch zaměstnanců, kteří budou pracovat ve státní administrativě po restrikci. Převládá však názor, že převod zaměstnanců do hospodářských oborů lze uskutečnit teprve po reorganizaci správy a zmenšení agendy. Naproti tomu lze mít za to, že převod zaměstnanců je nutno uskutečnit hned nebo alespoň souběžně s prováděnou reorganizací správy a zhospořádáním provozu úřadů z těchto důvodů:

a) Správní reforma je jednou z nejobtížnějších reforem, vyžadující delšího času k uskutečnění a větší dávky politického sebezapření; ponecháním nadbytečných sil ve správě rozmnožují se téměř každým dnem reorganizační překážky neplodným nadouváním agendy, jejím rozmnožováním, zvýšenou potřebou koordinace a pod.

b) Snižením počtu zaměstnanců o nadbytečné síly dojde jakási samočinně k zjednodušení a zhospořádání správy, neboť zbylí zaměstnanci budou konati jen práce skutečně nutné, časová tíseň je přiměje k rychlejšímu uplatnění pracovní ekonomie, možnost zakládati nové agendy a nové úřady nebo rozhodovati na několika místech o téže věci bude snížena na minimum.

3. Střídání resortů

mezi politickými stranami zhospořádání a ozdraví naší veřejnou správu.

Některé resorty vymáhají pro sebe nejen z věcných, ale i z čistě stranicko-politických a mocenských pohnutí nepřiměřený podíl na státním rozpočtu. Rozšiřují bezohledně svoji působnost k posílení svého vlivu, vy-

mýšlejí si k tomu cili neustále množství nových úkolů, a směřují k zakládání nových úřadů pod svojí svrchovaností a s poukazem na rozsáhlost a samozřejmost i důležitost jejich agendy vymáhají horentní částky ve státním prelimináři. Podaří se jim často, že si vyvzdorují pro sebe takový preliminář, že jej ani při nejlepší snaze nejsou s to vyčerpat, a domnívají se, že nevyčerpané částky lze prezentovat veřejnosti jako úspory. Důkazem jsou prelimináře na rok 1946 a zejména na rok 1947 (který představuje asi polovinu původních rozpočtových požadavků) a jejich srovnání se skutečnými výsledky hospodaření.

Střídáním resortů bude odstraněna tato podstata příčin nehospodárnosti, sobectví a stranictví ve veřejné správě. Politická strana, v jejímž dočasném držení bude ten který obor veřejné správy, zmírní nebo úplně odstraní už z oportunních důvodů svůj tlak na posilování svého resortu dotací personální a finanční.

Vedle toho bude posílena nezávislost zaměstnanců na politických stranách a podepřena jejich nestrannost v rozhodování.

4. Zatím co se v hospodářských oborech prosazuje a uplatňuje požadavek plánování, počíná si veřejná správa ostentativně liberalisticky. Mezi resorty panuje nevázaná soutěž, stupňovaná řevnivostí politických stran. Některé resorty přímo s kapitalistickou neuralostí hledí na sebe strhnout co největší okruh působnosti a zmocnit se co největšího podílu z veřejných příjmů.

Nároky veřejné správy dosáhly na rok 1947 přibližně 85 procent národního důchodu. Byly sice ministerstvem financí a vládou sníženy na polovinu (ze 140 na 73 miliard), ale i tak pohlcují téměř 50 proc. národního důchodu.

V rozlišení hospodářství veřejného od soukromého, že výše příjmů se řídí podle výdajů a nikoliv naopak, nesmí být spatřována možnost neomezených nebo neomezených vydání.

Vedoucí činitelé našeho hospodářství stanovili předem finanční rozsah investic ve dvouletce nejen vcelku, ale i v podrobnostech podle hospodářských odvětví. Proč by nebylo možno limitovat předem rozsah nákladů také na veřejnou správu jak vcelku, tak i podle správních oborů (resortů), aby resorty mohly už napoprvé uvést svoje nároky na pravou míru? Stejně musí po rozpravě v rozpočtovém odboru ministerstva financí nebo po rozhodnutí vlády každoročně téměř úplně přepracovat svoje původní, namnoze fantastické nároky, a přizpůsobit je stanovené kvotě. Ušetří se tím vedle toho i mnoho zbytečné práce. Rozpočet je číselný hospodářský plán, takže už pojmově je absurdní, že jeho sestavení je vydáváno všanc volně hře sil.

Dr Jan Kolář

poznámky

Socialistický realismus

Není snad u nás hned člověk tak hluboce věřící v znárodnění, jako je ministr B. Laušman. A přece v jeho projevech najdeme mnoho kritiky, ať jde o neuměrné náklady na závodní rady, zbytečnou centralisaci, nepoměr mezi počtem dělníků a úředníků, ať jde o doznání neschopnosti a nepoctivosti některých lidí, o zbytečné reprezentační náklady nebo o přiznání, že i zde jsou neukojení cizířadostivci a kariéristi, kteří dovedou měnit svou politickou legitimaci jako kravatu. — Z čehož je vidět, že hluboké přesvědčení o nutnosti, možnosti i konečném úspěchu znárodnění průmyslu nevyklučuje ostrou otevřenou kritiku bolestí národních podniků. Z čehož je také vidět, že v kritice nelze spatřovat jen vlastnost politicky odstrčených, lidí, kteří jsou rádi, když najdou nějakou chybičku na práci režimu, s kterým nesouhlasí.

Budou-li jednou hledány zdroje fašismu, nacismu, na- jde se jich víc než jen kapitalismus v pozadí. Ne nesprávně

byl fašismus vykládán jako vzpoura středního stavu, který v době hospodářského a sociálního zlomu ztratil orientaci a nakonec se postavil proti demokracii. Odpůrcem demokracie nemusí být jen ti, které stále prohlubující se demokracie připravuje o jejich nadprávi; může jím být docela obyčejná lidská nevědomost a nevzdělanost. Vlastnosti, které znamenají nevíru v úspěch veřejné práce, nevíru v cokoliv, pochybovačnost ve vše, co tato nevědomost a nevzdělanost nemůže ohmatat svými hrubými prsty. Příčiny a zdroje fašismu a reakce jsou složitější, než se domnívají ti, kteří si tyto věci zjednoduší do několika rádek. A je jakousi tragedií demokracie, že její nebezpečí se často rodí právě tam, kde chce, má a musí hledat svoji základnu, sílu a oporu: v lidu. Demokracie bude taková, jaký bude lid. Nebude-li dostatečně uvědomělý a vzdělaný, bude demokracie stonát a bude v lidu mít ne oporu, ale pramen četných nesnází. To vše vidět tak, jak to je, ukládá a přikazuje socialistický realismus.

A je ještě jeden druh kritiky. Kritiky, která vyplývá z hluboké víry a oddanosti. Snad je tato kritika drsná a tvrdá. To je proto, že má ráda. To proto, že vidí konečné cíle a chce se k nim dostat nejbližší cestou. A proto ukazuje na nedostatky, bolesti, nesnáze, které při dobré vůli, při dostatečné opatrnosti lze odstranit.

Jsou lidé, kterým kritika bude nepříjemná, i kdyby byla sebevěčnější, sebeklidnější, i kdyby byla míněna tak dobře, jak si to jen kdo dovede představit. To proto, že je vyrušuje z klidu a že ukazuje na jejich chyby. Jsou zase jimi, kteří domlouvají kritikám: podívejte se, víte, kolik máme nesnází, víte, jak je těžká naše práce, jaké to jsou těžké začátky! Začínáme, vaříme z vody! Učíme se! Děláme chyby! Buďte na nás vlídní! Nekažte, prosím, optimismus, kterého je tak potřeba!

Nepotřebujeme ani tak optimismus, jako víry. K tomu je také potřeba umění přijímat kritiku, která plyne z víry v konečný cíl a která chce rovnat tuto cestu k cíli.

Není potřeba si namílovat, že věci jsou lepší než jsou. Lidé vcelku dobře vědí, jak to je a není potřeba jim namílovat, že je to lepší. Socialisti jistě věří v socialismus. Ale žádný střízlivý socialista nevěří, že by se mohlo podařit socialismus uskutečnit socialismus za dva, za pět, za deset let. Proto nezáhá, aby se mu líbily věci růžověji, než ve skutečnosti jsou. Dovede si tak zhruba představit, jaké spousty nadělala válka. Dovede si tak zhruba představit, jak by asi mohla být organizována lidská společnost, aby lidé měli to základní, co potřebují ke klidnému, spokojenému životu. Dovedou si představit, co je v lidských silách, v lidských možnostech. Dovedou odhadnout, co je možno udělat za dvě, za pět let.

Není prospěšné vidět v každé kritice nevíru a pochybovačnost. Je potřeba kritice přiznat, co chce: zlepšovat. Kritikuje-li muž, který stojí v čele znárodnění průmyslu, toto znárodnění, jistě tak nedělá proto, že by v ně nevěřil, že by o něm pochyboval. Dělá to proto, že ví, že je potřeba někdy kritiku právě tak, jako práce přímo tvůrčí. I kritika tvoří.

Socialismus nezíská, bude-li vidět vše růžové. A zejména nezíská v národě, který je založen kriticky. V národě, jehož velcí lidé byli také velcí kritikové. Právě proto, že to byli lidé hluboce věřící. Socialismus musí mít schopnost vidět věci a lidi tak, jak jsou. To je také jeho cesta k lidu. Líbit věci, jak jsou. Hovořit o konečných a velkých cílech i o denních překážkách. Hovořit o tom, že nelze za dva, tři roky přeskočit z údobí kapitalistického do údobí socialistického. Kapitalismus nebyl a není jen v těch, o kterých se psalo jako o kapitánech průmyslu, bank a j. Kapitalismus, kapitalistické citění a myšlení je i v malých lidech a bude potřeba dlouhé výchovy, než toto citění a myšlení ustoupí jinému.

Dekrety o znárodnění průmyslu znamenají velmi mnoho, ale neznamenají ještě jeho skutečné znárodnění. Je potřeba také znárodnit duše, mysl, citění a snahy těch, kteří jsou v něm, na vedoucích místech i na místech nejmenších. A to je velmi těžká práce. K té je potřeba vidět věci a lidi, jak jsou. Socialismus nemá důvodu vidět věci jinak, než jsou. Chce-li sloužit pravdě, musí vidět věci a lidi pravdivě. Musí přijímat kritiku. I kritika u nás bude taková, jak bude vychována, t. j. jak bude přijímána. Bude-li přijímána a priori jako projev špatné vůle a nevíry, míne se účinkem. Socialismus si nemusí hrát na schovávanou. Může a musí být upřímný. Musí být realistický.

V. G.

Praktické a nepraktické

Když se hovoří o školství, zdůrazňuje se často, že škola musí vychovávat pro praktický život. Málokdy však tyto hovory povědí jasně, jak výchova pro praktický život má vypadat; snadno se zaměňuje školní vzdělání se skutečnou výchovou; hlavně se uvádí, že škola má dát to, co člověk potřebuje pro své budoucí povolání. Kdybychom se takto dívali na úkol škol, mohli bychom jejich osnovy velmi zjednodušit; mnoho lidí dosvědčí, že ve svém praktickém povolání nepotřebovali ani to minimum z českých dějin, co jim dala obecná škola; nikdy v jejich povolání se nestalo, že by »upotřebili«, co se dozvěděli o českém písemnictví, o českých spisovatelích, o českých knihách. Ale člověk nežije jen ve svém t. zv. praktickém povolání, nehledíc k tomu, že i s tím t. zv. praktickým povoláním to není tak jednoduché.

Jsou velmi praktičtí inženýři. Vynikají ve svém oboru. Pracovní ve svých kancelářích. A přece ve svých poradách často přemýšlejí o tom, jak by si inženýři mohli zařadit studium a vzdělání tak, aby měli široké, obecné vzdělání, jak by se do přeplněných osnov jednotlivých oborů technických dala někde všchnout sociologie, národní hospodářství, něco z politiky. Tito praktičtí inženýři dobře cítí, že zde někde je příčina, proč technika a technické, kteří svou práci tolik smenávají v životě dnešního lidstva, jsou stále nějak na vedlejší koleji, proč mají stále větší vliv právníci — technické je nemají rádi — proč technika je stále jen nástrojem a proč technické stále vymýšlejí nové a nové nástroje, aniž se dostanou mezi ty, kteří těmito nástroji vládnou, proč technika je stále v područí politiky.

A právě ve světě techniky, která mnohé přímo odpuzuje svojí strohostí, zdánlivě chladnou vypočítavostí a studenou účelovostí, je možno ukázat, kolik praktických věcí, strojů, vynálezů, nástrojů začalo velmi neprakticky, t. zv. nezájímavou teorií, vědou, která v ničem neukazovala, že by to, k čemu došla, mohlo mít někdy nějaký praktický význam. Tatínkové a maminky se dívají, jaký praktický význam mají diferenciály a logaritmy. Ale od těchto »nepraktických«
cosinů a tangent, integrálů a diferenciálů, kterých »nikdo v životě nebude potřebovat«, vede cesta k výpočtům parních turbin, betonových a železných mostů, tramvají i rozhlasových přijímačů. Není jiné cesty k těmto jistě praktickým věcem než přes výpočty na první pohled velmi nepraktické. Jak »neprakticky«
vypadají logaritmy na střední škole, a jak praktickým pomocníkem v kancelářích a dílnách je logaritmické pravítko! Mnoho praktických věcí, strojů a přístrojů kolem nás by nebylo, kdyby před nimi nebyla šedivá teorie a mnoho »nepraktického«. Nezačínají dějiny parního stroje u hádek, bojí-li se příroda vzduchoprázdnoty? Mělo to praktický význam? A má parní stroj praktický význam?

Když Michael Faraday objevil indukci, zeptal se ho anglický státník Gladstone: »Jaký prospěch z toho bude mít lidstvo?«
Faraday řekl: »Jednou z toho budete vybírat daně!«
Faraday měl pravdu. Z toho, co v jeho pracovně vypadalo nicotně, vrostl za desítky let velký průmyslový obor, elektrotechnika, která slouží celému světu a dává chléb miliónům. Dobře říká Dr E. Ravalico ve své knize o dívech a závraších rádiových vln: »Vědci jsou jako vojáci v první linii, nebo spíše jako výzvědné oddíly. Zajímají se o věci, které laikové pokládají za nicotné. Co mohlo znamenat pro Londýňany z roku 1865 Maxwelllovo pojednání o dynamické teorii elektromagnetického pole? Široká veřejnost by se byla podivila, jak se může někdo zabývat takovými malichernostmi. A přece to pojednání ukazovalo cestu k objevení rádiových vln. Za vědci pochoduje celá armáda: experimentátoři, technické, vynálezci, všichni vespolek udělají ze suchých vědeckých faktů zázračně praktické věci. Vzadu vyrůstají díl-

ny a továrny, které ony vědecké i technické vynálezy proměňují ve věci, přístupné nejširší veřejnosti.«

Je těžko psát o praktickém významu atomové bomby, která zničila Hirošimu a Nagasaki, a ještě více: která oťáslá chudíčkým světovým mírem, po kterém lidstvo tolik touží. Ale tato neznámá a přece tak mocná veličina začínala v pracovních nepraktické vědy, která nad několika fotografickými deskami žasla, co už dovede: rozbit atom. Také radar, který našel Göringovu Luftwaffe i Dönitzovy ponorky,

Ale není nutno setrvávat jen ve světě techniky. I staří křesťané klasikové dovedou říci leccos, co je pro dnešní poměry jakoby užito. I četba těchto spisovatelů, od kterých nás dělí ne staletí, ale tisíciletí, nám často dá více, než bouřlivý úvodník z dnešních dnů. Pová nám totiž, že ne v rozmezí několika dnů a týdnů, ale v rozmezí celých tisíců let zápasí lidstvo ve svých lidech o něco dokonalejšího, lepšího, že se k tomu blíží, že se od toho vzdaluje, že prostě nad spěchem dnů je cosi širšího, většího, život lidstva, stálý zápas o lidství.

V. G.

politika

Walter Tschuppik, Curych

Chce lidstvo spáchat sebevraždu?

Poslední dobu pořádá proslulá »Physikalische Gesellschaft«
v Curychu pravidelné přednášky cizích učenců, kteří seznamují její posluchače s nejnovějším vývojem atomického bádání. Nejsou to přednášky pro laiky, neboť přednášející předpokládá u posluchačů veliké znalosti z vyšší matematiky a fyzikálních věd. Přes to zde vidíme mnoho laiků, kteří úzkostlivě sledují každé slovo přednášejícího, činí si poznámky, a někteří z nich celou přednášku stenografují.

Jak si vysvětlíme tento neobvyklý zájem o suchopárnou, vědeckou přednášku, kde přednášející popíše celou tabuli nesrozumitelnými matematickými rovnicemi, a kde se nic nestane, co by mohlo zajímat širší veřejnost? Odpověď je velmi jednoduchá: matematika a fyzika se staly politickými vědami a stojí dnes v popředí zájmu celého lidstva. V matematických vzorcích se skrývá tajemství, které má pro celé lidstvo tragický význam.

Nedávno zde přednášel profesor Dr F. Zwicky, rodem Švýcar, který dnes pracuje na »California Institute of Technology«, největším ústavu svého druhu, který jest vybaven takřka neomezenými prostředky a má světovou pověst. Profesor Zwicky přednášel o explozi kosmických těles, události, která se ve vesmíru jen zřídka kdy přihodí, neboť z jedné miliardy hvězd, které existují, exploduje ročně jen jedna. Při takové explozi vyzáruje zanikající hvězda, kterou nazýváme »Supernova«, na rozdíl od skupiny hvězd »Nova«, které mají menší světelnost, světelnost, která mnohonásobně předstihuje světelnost Slunce. Největší známá hvězda Supernova zářila pětsetmilionkrát intenzivněji než Slunce.

Řeklo by se, že taková data zajímají jen užší kruh učenců, kteří se zabývají astronomií, a přece tomu tak není. Profesor Zwicky utrousil několik slov, která rázem vzbudila pozornost všeobecnou. Porovnal explozi hvězdných těles s výbuchem atomové pumy, a suše poznamenal, že by atomické bádání z těchto zjevů mohlo čerpat mnohé poučení. Závěrečná jeho slova však byla plna tragiky a vzbudila právem veliké pohnutí. Profesor Zwicky řekl: »Naši Zemi můžeme porovnat se sudem prachu v případě, že by se při pokusech s atomovou silou nedbalo náležitě opatrnosti, nebo kdyby se vědec zpronevěřil genu člověka.«

Profesor Zwicky je nepochybně vážným vědcem, který je dalek toho, aby dal své přednášce nějaké politické zabarvení tím, že by operoval se strachem jako prostředkem politické propagandy, a fyzikální společnost v Curychu je seriosní forum, které by podobnou agitaci ani nestrělo.

Proto se nemůžeme povzneseně usmát nad slovy, která byla pronesena, a nebrat je vážně. Ano, je tomu vskutku tak, jak profesor Zwicky pravil: jedna nešťastná exploze může způsobit řetězovitou explozi, která roztrhne celou zeměkouli a smete naši civilizaci, která zánik našeho světa svými politickými sváry vyvolala. Zní to jako fantasie z románu H. G. Wellse, a přece je to tragickou skutečností.

Lidstvo se právem obává třetí světové války, která by hrůzy z Hirošimy zmnohonásobila. Dnes mají Spojené státy prozatím monopol na výrobu atomické bomby, a používají této hrozné zbraně jako prostředku k vynucení mírového pořádku ve světě. Mezinárodní ujednání o kontrole atomového bádání uvázlo, jak známo, na mrtvém bodě, jelikož Spojené státy žádají všeobecné odzbrojení v celém světě, zatím co Sovětský svaz nechce připustit obecné odzbrojení dříve, než bude zakázána výroba atomových pum. Dále se obává Sovětský svaz, že Američany navržená kontrola všeobecného odzbrojení by se nedala sloučit se suverenity Sovětského svazu.

Varování profesora Zwickyho, nikoli první svého druhu, nás poučuje o ohromném nebezpečí, ve kterém se lidstvo nalézá, i pro ten případ, že by se třetí světové válce přece jen vyhnulo. Atomické bádání, resp. pokusy s atomickou silou, se staly samy o sobě strašlivou hrozbou a to snad přispěje k udržení míru nebo aspoň zamezí, aby se atomických zbraní v příští válce užívalo. To již by byl veliký pokrok, pokud nevěříme, že se politickému umění a modernímu humanismu podaří jednou provždy válkám zabránit. Jisto je, že by se mělo celé lidstvo bránit existující hrozbě společnou a vzájemnou pomocí, jako to činí v případech epidemií a živelných katastrof.

Dnešní mezinárodní situace nám ukazuje, že na to zatím není ani pomyslení. Atomické bádání slouží výhradně válečným účelům, a tak osud nás všech leží doslova v rukou několika badatelů a učenců, kterým se nesmí stát při pokusech žádná »nehoda«, nemáme-li zmizet i s celou matičkou zeměkoulí v nekonečném vesmíru.

Od poselství presidenta Trumana z 12. března t. r., se mezinárodní situace podstatně zhoršila. K tomuto úsudku dospějeme nejlépe četbou amerických novin, jejichž převážná většina roztržku mezi Západem a Východem schvaluje. Tak třeba napsaly »New York Times« v den, kdy prezident Truman své poselství pronesl, tato slova: »Amerika se musela rozhodnout, neboť je jejím úkolem, aby zabránila dalšímu ruskému rozpinání a ehránila hranice a svobodu Okcidentu.« Dva dny před tím napsal známý americký týdeník »Time«: »Neexistuje žádný německý problém, něco podobného se nesmí americkému národu namlouvat, byl by to tragický omyl. Existuje jen ruský problém.« To jsou velmi osudná slova.

Nemenší pozornosti si zasluhuje článek James Restona, který je znalcem zahraniční politiky v »New York Times«. Tam se praví: »Vláda Spojených států již neočekává dobrou vůli na straně Rusů. Naším úmyslem nyní je nasadit veškerou naši moc, aby se komunismus na svém pochodu zarazil. Spojené státy nebudou nadále zasílat vážné a neúčinné diplomatické noty, ale použijí násilí. Budeme v budoucnosti podporovati nepřátele komunismu.«

Senátor Vanderberg mluví rovněž o nutnosti poskytnout »vojenskou pomoc zemím, které se cítí komunismem ohroženy«. Podle jiných zpráv, které obdržela redakce »Basler Nachrichten«, vzrušilo prý poselství presidenta Trumana americký národ podobně, jako svého času přepadení Pearl Harbour.

V jiné zprávě se praví, že nejvíce ovlivnily presidenta Trumana dvě knihy, které poslední dobou četl. Autorem první knihy »Struggle for the world« je James Burnham, trockista, a druhou knihu, »This is my story«, napsal Louis F. Budanz.

Nemělo by smyslu si zatajovat, že se ideologické rozpory přiostrily i když to ještě neznamená, že nastává boj na život a na smrt. Přes to si vzpomínám na pesimistická slova z poslední knihy H. G. Wellse »Mind at the End of its Tether« (česky »Lidský rozum u konce«.) V tomto svém testamentu si zoufá Wells nad člověkem, protože pochybuje, že se mu podaří rozřešit problémy dnešní epochy a naléztí z bludiště východisko. Opětovně volá: ... it is the End ...!

Věda a technika chrožují dnes lidstvo způsobem, který si žádná fantasie nemůže představit. Srážka ideologií povede nejen k zániku lidstva, když bude použito moderních zbraní, ale i k zničení naší planety.

Dr F. Kovárna

Dva socialismy

Tato řeč docenta dr. F. Kovárny byla pronesena na ustavující valné schůzi Kulturní jednoty.

Vážené shromáždění!

Štolovi uložil přípravný výbor, aby zde před vámi promluvil o svobodě, a mně, abych řekl několik slov o socialismu, který je a má zůstat naší základnou. Není to náhoda. Ti, kde nás sem před vás vyslali, a jako oni jistě stejně Štoll i já chceme tak ukázat, jaké ovzduší toužíme uskutečnit v Kulturní jednotě: ovzduší, v němž socialismus nemůže být jen starostí kolektivistických socialistů a svoboda naopak jenom starostí individualistického socialismu, jaký vyznával F. X. Šalda. Bylo by marné sedat si k jednomu stolu, kdyby mezi námi byly jen rozdíly a kdyby tu nebylo nic, co by nás mohlo pod rozdíly i nad rozdíly spojovat. Praktická politika měla by i pak k dispozici ještě možnost kompromisů, založených na zvážení mocenských posic, ale nám, kteří nemáme moc a nemíníme mít jinou moc než morální, jež se nedá vážit, ani měřit, nám by zbyval patrně jenom rozchod. A nic by neprospělo, že mluvíme filologicky týmž jazykem, kdybychom se nemohli dohovorit v názorech.

Dosavadní zkušenosti,

které jsme si odnesli od jednoho stolu, u něhož jsme se scházeli, na štěstí však ukazují, že lze i při rozdílech dospívat ke shodě. A není to, doufám, jen proto, že jsme si na sebe zvykli. Lidská stránka styku, v němž přimá diskuse dovede budovat vzájemnou důvěru, je jistě dobrým předpokladem. Bylo by však příliš málo, spoléhat jenom na ni, ba znamenalo by to spíše jenom kompromisy, jež by na konec neutrálišovaly naše rozdíly, schopné udržovat plodné tvůrčí napětí. Po zkušenostech můžeme snad právem doufat, že se není zapotřebí vzdávat rozdíll, protože pod rozdíly i nad rozdíly nalézáme dosti věcí, jež nás spojují, dovedly nás spojovat v diskusích a po diskusích přiváděly k výsledkům, s nimiž jsme mohli s dobrým svědomím souhlasit. Naznačit styčné body v rozdílech našeho socialismu je právě dnes mým úkolem.

Praktická a stranická politika má u nás pro socialismus

trojí cestu.

V situaci, kdy socialismus přechází od theorie k praxi, vystihuje ovšem trojí cesta složitost vztahů k socialismu jen proto, že každá znamená spíše proud než linii. Mimo stranickou politiku, v poloze, kde chce působit Kulturní jednota, lze předpokládat ještě větší složitost. A jen by se, myslím, oslabovala tvůrčí síla socialistického myšlení, kdybychom se tímto odstínům vyhýbali. Sáh-li pak škála socialistických názorů od marxismu až tam, kde se objevuje nebo by se měl objevit na příklad křesťanský socialismus, nebo tam, kde liberalistické tradice uzavírají se socialismem manželství s rozumem, musíme se v krátkém úvodu spokojit schematem. A shody, které nás mohou při rozdílech spojovat a stát se základem naší práce i našich dobrých vztahů, vyvstanou snad nejlíp, zvolíme-li a' pro úvahu na škále socialistických odstí-

má dva body, které si jsou dost vzdáleny. Nerozejdeme-li se názorově v těchto bodech, bude snad tím pravděpodobnější, že naše úsilí o naplnění Kulturní jednoty smyslem i prací má naději na úspěch.

Zdá se mi zvlášť vhodné zvolit pro naše srovnání na jedné straně marxismus a na druhé individualistický socialismus. A nemusím snad upozorňovat, že se zde myšlenková poloha socialismu jen zhruba a přibližně shoduje se stranickou politikou. O tuto shodu nám nejde. Má-li stranická politika svou Národní frontu, která vznikla z jejich podmínek, nemůže si jinak než z vlastních podmínek vytvářet vlastní orgán věda, umění a osvěta. Nazýváme-li tento orgán Kulturní jednotou, nechceme tím vymezovat pojem kultury, neboť víme, že se v socialismu změní a musí změnit v obsahu i rozsahu. A na konec úvodu už jen metodickou poznámku. U všech otázek, jež budu z obou zvolených promyšlet, začnu nejdříve tam, kde se nejvíce rozcházejí a zkusím, zdali právě pozornějším prohlížením rozkvy a rozdílu nelze na půdě živého dění dospět ke shodě. Jinými slovy, ani na okamžik nechci pustit z dohledu, že je socialismus věcí člověka.

Po úvodu je už nyní věru na čase hledat v rozdílech shody a stopovat z obou vybraných hledisek, co nás může spojovat. Začneme

cílem našeho socialismu.

Ať jsem marxistou, který spoléhá na kolektiv, nebo individualistickým socialistou, oba míříme k beztržní společnosti. Je to ovšem shoda rámcová. Kolektivistický socialista vidí spolehlivější cestu k cíli jinak a jinde než socialistický individualista. Shodují-li se však rámcově, může právě diskusní vztah obou hledisek udržovat myšlenkovým napětím zaměřením k hledanému cíli. Tato shoda, která se tu rýsuje za rozdíly, je důležitá, ale přímo zkušebním kamenem je právě pro nás otázka, jak se obě hlediska shodují nebo rozcházejí v názoru na kulturní autonomii. I když je kolektivistickému socialistovi ideologie jako nadstavba nutným plodem hospodářské a sociální základny jednou ustavena, má podle Engelse vlastně autonomní pohyb, vyvíjí zpětně a někdy dokonce rozhodující vliv na hospodářskou a sociální základnu. U možnosti tohoto zpětného a někdy rozhodujícího vlivu může se setkat myšlení kolektivistického a individualistického socialismu, i když se budou v názoru na vztah hospodářství a kultury rozcházet. Ať už je však kulturní autonomie v rámci ideologické nadstavby kolektivistickému socialismu vývojem vlastním faktem a individualistickému socialistovi především mravním požadavkem, oba ji uznávají a mohou z ní proto vycházet. V ožehavé chvíli, kde nás mohl rozvést spor o platnost jedné nebo druhé hypotézy, materialistického nebo idealistického výkladu světa, scházíme se tedy v uznání kulturní autonomie. Můžeme se proto pokusit o práci v Kulturní jednotě.

Marxistický a individualistický socialismus

Hned po této zkoušce ohněm nalézáme další styčný bod tam, kde se kolektivistický socialista, nemínil-li se odchýlit od marxismu, nemůže spokojit roubováním ideologie na skutečnost nebo přenášením vzoru, který vznikl a zrál z jiné situace a kde naopak, vzhledem k vlastnímu názoru, má a musí vycházet z daných hospodářských a sociálních podmínek. Zřejmé přicházíme k místu, kde v praktické politice prohlašuje předseda naší vlády Gottwald z vlastního přesvědčení a patrně i na podkladě zkušenosti z Národní fronty myšlenku československé cesty k socialismu. A dopíná-li se k této myšlence praktická politika, lze jen očekávat, že se ustálí v umění, ve vědě a v osvětě. Individualistickému socialismu ovšem zvlášť záleží na stanovisku kolektivismu právě v této otázce. Kusem skutečnosti, pravoplatnou složkou podmínek, z nichž vycházíme na cestu k socialismu, je mu totiž i myšlenková i politická kultura a v jejím rámci naše socialistické myšlení od Matouše Klácela k Šaldovi, Masarykovi a Benešovi, zakladatelům a budovatelům tradice nemarxistického socialismu. Opět se zde můžeme z různých východisek a právě věrností k východisku dostat k poloze, kde si jsme tak blízko, že nám lze spolupracovat. A dovoďte mi, abych řekl, že příklad revoluce a výstavby Sovětského svazu, k němuž nás poutá nejen myšlenkový zájem, ale i city a sama zeměpisná poloha našeho státu do té míry, že není třeba o tak nezvratných skutečnostech v tomto shromáždění zvlášť hovořit, snad právě tím a tehdy může podnětně a plodně zasáhnouti do života národa, který žil a sotva přestane žít světově.

Obě místa, kde se za rozdíly objevila možnost shody, styku a tím i spolupráce v otázce kulturní autonomie a konkrétních podmínek, z nichž je třeba vycházet, můžeme snad pokládat s obojího hlediska za základní kameny, které nám dovolí pokračovat ve stavbě a nestavět na písku. Nalézám však styčné body i tam, kde se hlediska obojího socialismu rozcházejí ještě více. Zastavme se alespoň u dvou z těchto otázek: u vztahu jednotlivce a společnosti a nad různým hodnocením hospodářství. Myslím, že se v Kulturní jednotě, má-li plnit své poslání, nebude možno ničemu vyhýbat, jako snad může sporné body odkládat praktická politika. Proto předkládám nejen tyto dvě otázky, ale nemíním se vyjmout v závěru ani otázce, která je už spíše rozporná než sporná. Nejprve se tedy podívejme na

vztah jednotlivce a společnosti.

Kolektivistický socialismus stavi společnost nad jednotlivce. Jednotlivec je mu určen společnosti, ba chápe se přímo jako orgán společnosti. Docela jinak musí ovšem vidět společnost individualistický socialista, jakým byl F. X. Šalda. Socialismu tohoto typu může být společnost jenom federativním a kulturním útvarem, který vzniká a roste z jednotlivcov a tvůrčím úsilím. Jeden názor mluví zde přímo o vymíření soukromého člověka, odhodlán budovat socialistickou společnost na veřejném člověku, na člověku vymezeném vztahy ke společnosti. Druhý je naopak nakloněn vidět zde přímo nebezpečí pro socialismus, protože se domnívá, že by zakládání společnosti na člověku, určeném veřejnými vztahy, mohlo zosobňováním institucí zdržet nebo odvrátit socialismus od cesty k beztržní společnosti. Nemusíme rozpor dále prokreslovat. Už teď se zdá, že tu není nic, co by jej mohlo překlenout a co by mohlo smířit kolektivistické hledisko, podle něhož určuje místo jednotlivce společnost a individualistický názor, podle něhož se jednotlivec z mravního rozhodnutí vzdává v socialismu osobní svobody potud, pokud je toho zapotřebí k zajištění svobody druhého. Opustíme však na okamžik nesmiřitelný rozpor hledisek a položíme si otázku, čím bude určovat kolektivistický socialista místo jednotlivce ve společnosti a čím bude individualistický socialista vymezovat vlastní svobodu, aby — jako v hospodářském liberalismu, nepoškozovala, ale zajišťovala svobodu druhých. Oběma se, myslím, otvírá jediná a táž možnost: cesta zákona a jenom cesta zákona, neboť i revoluce ústí v zákon. A musí-li se opřít o zákon jak kolektivistický, tak individualistický socialismus, chce-li zůstat socialismem, mohou snad na otázku odpovědět otázkou: Nemůžeme se setkat právě ve svobodě pod zákonem, zejména zde na půdě kulturní autonomie, která je společná oběma odchylným hlediskům?

Jako v názoru na jednotlivce a společnost, nebudou se oba socialismy méně rozcházet v

názoru na hospodářství.

Hospodářství je kolektivistickému socialismu základnou, která je s ním těsně spjata a nad hospodářskou a sociální základnou vzniká pak jako nutný důsledek ideologická nadstavba. Chce-li tedy kolektivistický socialista změnit společnost a změnit také ideologickou nadstavbu, musí měnit hospodářství. Říkám-li, musí měnit, mluvím jako individualistický socialista a nevystihuji postoj, v němž nejde o zásah, ale o využití příležitosti, poskytnuté nutností vývojové dialektiky.

Nemusíme však propracovat obraz do odstínu, stačí uzavřít zjištěním, že kolektivistický socialista očekává všechny další proměny od proměny hospodářství. Docela jiný je názor na hospodářství v individualistickém socialismu. Vidí, jak hospodářský liberalismus utlačil člověka a jak mu obnovou vyladil, opřených o vlastnictví, bránil v užívání politické svobody. V tom se obě hlediska shodují, ale neshodují se v názoru na příčinu této skutečnosti, kterou chtějí opět ve vzájemné shodě proměnit. Podle individualistického socialismu se totiž hospodářský liberalismus provinil tím, že v hospodářství viděl a hospodářství také proměnil v pouhou přirodu, kde směl platit zákon džungle a vymkl tak vlastně hospodářství z pravomoci kultury a tím i z pravomoci mravnosti. Individualistickému socialismu není totiž hospodářství přirodou, ale důsledkem lidské přirozenosti a lidské kulturní schopnosti; schopnosti, která se projevila v temnotách dějin tam, kde se podařilo člověku proměnit trávu, která byla v přírodě, pěstěním a zušlechťováním v obilí, v něco nového, co se v přírodě nevysskytuje.

Na jedné straně stojí tedy názor, že hospodářství je příroda, na druhé, že i hospodářství je kultura. Na jedné straně je ochota uznat autonomii ideologické nadstavby, jinak

vznikající nutně z hospodářské základny, na druhé pak ochota nepřehlédnout autonomní pohyb hospodářství, ale rozhodný odpor uznat tuto autonomii, snaha nedovolit hospodářství, co mu dovolil hospodářský liberalismus, nepřiznat hospodářství právo žít mimo pravomoc kultury a mimo pravomoc mravnosti. Z rozdílu pohledu plynou ovšem další odstíny. Kolektivistický socialista zdůrazní vyvlastnění, nakloněn myšlence, že už vyvlastněním zajišťuje socialismus. Individualistický socialista bude se po vyvlastnění dále zamýšlet nad způsobem ovládnutí výrobních prostředků, neboť z jeho hlediska mohl by člověka utlačovat stejně státní jako dříve soukromý kapitalismus. Přijímá-li jeden názor úřední plánování a regulaci výroby, druhý je sice přijímá se stejným rozhodnutím — a nebyl by socialismem, kdyby je nepřijímal, — ale zároveň žádá, aby všechno plánování a všechnu regulaci provázela neúřední kontrola nás, občanů. Stále tedy vidíme rozdíly a odstíny a největší z nich v názoru na to, co je to hospodářství. Podíváme-li se však, jaký úkol se při všech rozdílech stává oběma druhům socialismu, zdá se nám, že se mohou sblížit právě nad úkolem. Jeden i druhý náhodou chce odstranit hospodářský liberalismus, kolektivistický, aby proměnil s hospodářskou základnou společenskou stavbu a ideologickou nadstavbu, socialistický individualista, aby opět podrobil hospodářství pravomoci i mravnosti, už nejen apelem k svědomí, ale pozitivním zákonem. Ať už se tedy spoléhá kolektivistický především na samu proměnu a individualista klade zároveň důkaz na zákony, jež budou řídit tok proměněného hospodářského života, shodují se v úkolu. Shodují se v tom, co je zapotřebí proměnit. Na konec se tedy scházíme i zde.

Dal jsem ve výkladu tolik místa hospodářství. To proto, že mi je s hlediska mého individualistického socialismu naprosto kulturní otázkou, jak mi to potvrzuje rozdíl mezi veškerou a zahradníkem. Veverka si schránila oříšky na zimu, nikdy se jí však nepodařilo jako zahradníkovi vypěstovat větší lískové oříšky. A právě u tohoto pěstování, u této kultury v prvotním slova smyslu, začíná mi nad přírodními nábhěhy k hospodářství vlastní hospodářství člověka jako činnost vysloveně kulturní.

V čem všichni socialisté souhlasí

Než přejdu od rozdílů, které neporušují možnost setkání, k rozdílům, které si nechci zapírat, smím se snad někdy slovy dotknout citových shod mezi oběma hledisky a doufám i mezi všemi odstíny socialismu. Snad mluvím za všechny, řeknu-li, jaký máme pocit ve chvíli, kdy nám nelze jít k zítřku jinou než socialistickou cestou. Všem se nám, myslím, zdá, že nám dějiny i situace daly do vínku přímo určité dispoziční k socialismu. Kolektivistický uzná, že jsme se tolik neodchýlili zásluhou historického vývoje od lidové základny a socialista jiného vyznání odvolá se snad na Plechanovovu myšlenku situací, které nedovolují třídám a vrstvám zápasit a nutí je ke spolupráci. Příklad takové situace najde pak jistě v době okupace, kdy šlo všem a nejen socialistům o bytí a nebytí národa. A když jsem se už zmínil o době okupace, upozorním na zážitek, kterým prošel snad každý z nás a který změnil a musí poznamenat každého a tím spíše socialistického individualistu. Měli jsme příležitost nejen promyslet, ale i prožít poznání, že sama naše individualita má svou sociální stránku; a že by nemohla, zbavena historických i aktuálních souvislostí se společností, jako individualita ani existovat. Takový zážitek dovedl snad přímo léčit ze subjektivismu a lze proto předpokládat, že se právě z hlubin tohoto zážitku rozhodla většina národa nastoupit cestu k socialismu.

Rozdíly

Dosud jsem řekl, kde všude se můžeme setkat, nyní přicházím k rozdílům, který z hlediska individualistického socialismu nenesu lehce. Praktický politik by měl právě odložit takový rozdíl pro taktičtější příležitost, v poloze, kde má působit Kulturní jednota, musíme se k němu naopak přiznat. S obou hledisek, jež jsme si vybrali pro měření shod a rozdílů, je mravnost něco podstatně jiného. Kolektivistický socialismus vidí mravnost jako produkt doby. Takto chápanou mravnost musí pokládat individualistický socialista za mrav a zvyk, neboť jemu je asi jako Rádlovi mravnost zákonem, který platí nad námi a nás zavazuje. Netvrdím, že se hned pro tento názor stane individualistický socialista houbičí, a nepřehlížím, jak prohlubuje v životě mravnost solidarita, pěstovaná především na půdě kolektivistického socialismu. Nemohu se však zbavit dojmu, že se jako lidé bu-

deme chovat trochu jinak, bude-li nám mravnost nezavazujícím zvykem nebo zavazujícím zákonem, který nás postihuje i tam, kam nedohlédne pozitivní zákon. Mám pocit, že právě odtud vyplynula i nejedna nesnáz, které jsme se mohli v našem novém životě vyhnout. Řekl jsem však pozitivní zákon, a doufám, že alespoň u něho se můžeme sejít, o něj se můžeme snad dost pevně opřít, aby byla cesta k beztržidné společnosti i cestou k větší spravedlnosti.

Dospěl jsem k závěru a závěrem řeknu ještě toto. Mezi oběma vzdálenými body ze škály socialismu ukázalo se tolik shod, že je při všech rozdílech spolupráce nejen možná, ale mohla by vnést do socialismu, tentokrát už naopak zásluhou rozdílů, mnoho tvrdého kvasu.

Zdá se, že všechno další závisí už osobně na každém z nás. Budeme-li dost loyální, budeme-li dbát skutečnosti, vzájemnou kontrolou pečovat o to, abychom si nezastírali skutečnost vlastním přáním, a budeme-li dosti muži, kteří mluví odpovědně za sebe nebo odpovědně slouží věci a nikoliv osobám, pak máme naději na úspěch v práci. Úspěchem v práci nemyslím ovšem okamžitou užitečnost, ale přínos socialismu, který by nemusil být malý. Dotýkám se místa, kde se každý z nás raději odmlčí, tak se nám protiví mešanismus všeho druhu. Přece však zde skrýváme tajenou a tajnou naději, že bychom právě my, slovanský národ, vychovaný západní vzdělaností, mohli udělat pro socialismus něco dost významného. Snad už ten přínos narůstá v našem společném úsilí podat důkaz, jak lze po revoluci, která nám je a zůstane východiskem i závazkem, postupovat k socialismu cestou zákonů. A zdá se, že by měl takovýto přínos pro socialismus patrně větší než místní význam.

národní hospodář

Karel Taraba

Boj o čtyři miliardy skončen

Od listopadu probíhala téměř ve všech číslech Dneška rozprava o majetku hlubocké větve Schwarzenbergů. Dvakrát zasáhl do diskuse přednosta odboru ministerstva zemědělství pro pozemkovou reformu, dr. inž. Kofátko. Pan přednosta je více než šéfem sekce: je hlavním zemědělským poradcem největší strany v republice; každý úředník ministerstva zemědělství vám řekne, bude-li chtít fici pravdu, že resortní ministr neudělá bez něho jediného významného rozhodnutí.

I zasáhl pan přednosta do diskuse tónem mocenským. Přečtete si znovu několik vět z dopisu, uveřejněného 9. ledna: »Z plánu na t. zv. pozemštění schwarzenberského majetku nebude nic!... Ministerstvo zemědělství, jakožto rozhodující (podtrhuje Karel Taraba) orgán při vlastnických změnách u velkých pozemkových majetků, staví se rozhodně proti podobnému řešení... Co tedy bude se schwarzenberským majetkem? V několika týdnech anebo v několika měsících stane se osnova zákona o revisi první pozemkové reformy zákonem... Převzatá zemědělská půda bude rozdělena drobným zemědělcům (podtrhuje K. T.), velká polejí převezme stát, menší lesní celky budou přiděleny obcím a lesním družstvům. Schwarzenberská latifundie zmizí... Ještě před koncem prvního roku zemědělské dvouletky bude takto a ne jinak se schwarzenberským majetkem naloženo, a každý jistě uzná, že se tak stalo správně (podtrhuje K. T.)...«

Tož tomu tak není. Ministerstvo zemědělství není rozhodující orgán při vlastnických změnách u velkých pozemkových majetků. O tom byl rozhodující činitel v ministerstvu zemědělství již častěji poučen — Národním shromážděním.

Rozprava v Dnešku jasně ukázala, že rozdrobí velký přirozený hospodářský celek, půdu a lesy, 9 pivo-

varů, sladovnu, elektrárnu, 3 cihelny, zámky, atd. není hospodářsky rozumné. Znalci o tom věděli již dlouho — jim rozprava mnoho nového nepřinesla. Avšak veřejnost se o celé šíři věci dověděla po prvé z Dnešku. Zároveň s rozpravou probíhalo politické jednání. Když sociální demokrati přinesli do parlamentu iniciativní návrh na převedení schwarzenberského majetku vcelku do majetku země České — jak jsme navrhovali při zahájení rozpravy v listopadu minulého roku — bylo již celkem jasné, že většina parlamentu bude návrh podporovat. Nyní, jak je známo z denního tisku, byl návrh projednán již některými výbory. I komunisté hlasovali pro návrh, ač si vymohli, že některé okrajové pozemky, jež funkcionáři strany již slíbili místním zájemcům, budou parcelovány. Ostatní strany se zajistily klausulí, podle níž mají být z celku odtrženy jen ty části půdy, jež nejsou nezbytné pro celkový provoz celku; z toho ještě mohou být ošklivé tahanice, avšak ministerstvo zemědělství bude asi nuceno dohodnout se se zemským národním výborem v Praze o tom, co je a co není nezbytné. A dohoda musí být uzavřena do tří měsíců.

Výborné — v zásadě rozhoduje parlament, o méně důležité otázky se musí dohodnout dvě instituce, jako rovný s rovným. Takto a ne jinak se má rozhodovat — a mám dojem, že každý rozumný člověk, který nemá na věci osobního zájmu, má všechny předpoklady k tomu, aby mohl uznat, že se tak stalo správně.

Zároveň s vítězstvím boje o čtyři miliardy se drobí tři fikce. Nebyly ve sporu vyřčeny naplno, avšak cítit jsi mohl při každém kroku. Dají se vyjádřit asi takto: Fikce 1.: V lidové demokratické republice stačí, aby mocný muž udeřil pěstí do stolu, a bude po jeho. Tož tomu tak není. Pan dr Kofátko se vyhnul konkrétním otázkám. Odpovídal jen na to, co se mu hodilo. V ostatním bouchal pěstí do stolu, a čekal, zda se ti druzí polekají. Tož, nepolekali se. A nic se jim nestalo. Z toho je vidět, jak důležité dnes je, aby se lidé nelekali.

Fikce 2: Známa logická konstrukce: Komunistická strana je strana pokroková. Pan X. je komunistou. Tudíž je vše, co chce a činí pan X., činem pokrokovým, a kdo je proti tomu, je reakcionář, zpátečník, spřeženec jihočeského krále, atd., atd. — podle okolností. Tož, dovolili jsme si tvrdit, že dělení velkého majetku, jehož různé části jsou na sobě navzájem závislé, je krokem zpět. Schwarzenberský majetek jako celek byl hospodářsky vyspělým organismem; rozdrobení není pokrokem, i když je navrhoval komunist. To usoudili i komunističtí zástupci v příslušných parlamentních výborech.

A konečně fikce 3.: Opět logická konstrukce: feudalismus byl nesociální, kapitalismus byl nesociální. Pan Y. je šlechtického původu, pan Z. je kapitalista. Tudíž: vše, co konali pan Y. nebo pan Z., bylo asociální. — Tož rozprava v Dnešku zaznamenala řadu činů sociálních velkého kapitalisty šlechtického původu. Tak. Revoluční odborové hnutí se dalo přesvědčit šesti tisíci zaměstnanci schwarzenberského panství o tom, že již sociální podmínky, tvořené po staletí, stojí za to, aby majetek byl ponechán vcelku. Aby nebylo omylu: pisatel nehájí feudalismus, je proti kapitalismu. Byl vždy proti tomu, aby scvhwarzenberský majetek byl ponechán dr Adolfu Schwarzenbergovi. Pisatel chce jen říci, že dnešní socialistující řád, který je vcelku mravnější a spravedlivější než kterýkoliv jiný řád kdy předtím v našich zemích, může se v jednotlivých opatřeních dopouštět hrubých omylů a křivd. Ušlechtilost cílů není omluvou prostředků některých rvavých jedinců.

Závěr? Novináři a publicisté se někdy mezi sebou ptají, zda jejich práce má vůbec smysl, zda se dá tiskem pomoci vítězství pravdy. Tož dá — i za dnešní mocenské situace. Boj o čtyři miliardy je toho jasným důkazem.

literatura a umění

Bohuslav Brouk

K odezvě výstavy sovětského umění

Péčí Umělecké besedy byla v Praze uspořádána výstava sovětského malířství. Jelikož jde o výstavu, která je prvá svého druhu, těší se pochopitelně neobvyklé pozornosti všech vrstev. Dosud jsme měli příležitost se seznámovati s výtvy sovětských oficiálních malířů toliko z řídkých reprodukcí. Již z nich bylo nám sice nade vše jasné, že sovětské malířství je nám zcela cizí a že s našeho hlediska přísluší na periferii umělecké tvorby. Leč přesto přese všechno, když jsme stanuli tváří v tvář kolekcí originálů národních a zasloužilých sovětských malířů, byli jsme nemile překvapeni, neboť sovětské oficiální umění nás zklamalo mnohem více, než jsme mohli očekávat. Je to neumělé, rádoby akademické malování, vypomáhající si velkými formáty a nesené maloměstským duchem. Nic lepšího o něm nemůže žádný seriosní výtvarný kritik říci.

Byla-li u nás uspořádána výstava moderního umění anglického a amerického, nebylo zajisté snadné se vyvléci z instalace výstavy sovětského umění, a to již z pouhé zdvořilosti. Náš vztah ke SSSR je však mnohem více než zdvořilostním vztahem, a proto by snad bývalo přece vhodnější, kdybychom se bývali upřímným, otevřeným vyřčením všech neprospěšností takovéto výstavy vyhnuli jejímu uspořádání. Snad by bývalo postačilo poukázati třeba jen na její politické důsledky. U nás je zajisté stále ještě dosti lidí, kteří s nedůvěrou hledí na socialismus a kteří posuzují možnost jeho úspěchů podle ruských poměrů, zapomínajíce, že ruský socialismus se vynořil přímo z feudalistických temnot, a že tudíž podmínky pro rozkvět socialistického života byly ve SSSR mnohem horší, než jaké jsou pro něj dnes u nás. Správně píše M. Míčko v Práci, že »by bylo arci bláhové, kdyby ehtěl někdo námítky proti sovětskému umění spojovat s výtkami sociálního systému«, jenže stejně by bylo bláhové, kdybychom popírali, že přemnozí lidé ony námítky s těmito výtkami opravdu spojují, a že tak výstava sovětského umění žene vodu na mlyn politické reakce. Dále je sovětská výstava též velmi dobrým soustem pro reakci uměleckou, pro různé paumělé, mazaly a jejich nekultivované obdivovatele. Stačí nahlédnout do návštěvní knihy výstavy, abychom se o tom přesvědčili. Čteme tu na příklad: »Pryč s Mánesem a Uměleckou besedou! Chceme zdravé umění, jako v Rusku! Umělecké besedě pak zase došel mimo jiné ostudné připsy i dopis jistého negramoty, který se těší z výstavy sovětského umění jako z nezvratného důkazu pochybenosti našeho výtvarnictví, a který doporučuje, aby v komunistickém průvodu na 1. maje byly nesený na šibenicích obrazy našich nejpřednějších umělců, jako je Filla, Zrzavý atd. Výstava sovětských malířů posloužila zřejmě jak politické, tak i kulturní reakci.

Ovšem dále měla zmíněná výstava ještě jinou trapnou odezvu, právě pro niž se autor vůbec rozhodl napsati tento článek. Je to odezva, kterou výstava vzbudila, respektive nevzbudila v našem tisku. Kromě několika výjimečných případů, jakým je třeba referování Kovárno, kritika výstavy v Lidové demokracii, jejíž výtvarný referent nepokrytě přiznává, že tato výstava je jen zajímavou kuriozitou, anebo hlas Doležalův v Národním osvobození, nezhostili jsme se zajisté přijeti a posouzení výstavy právě čestně, jako svobodní lidé, nemlčící a ochotní psát jen to, co si myslí. Dokonce Rudé

právo přineslo o výstavě nadšený referát, který je tím trapnější, ježto o jeho pisateli je známo, že je stoupcem moderního, západního umění, a že nedávno byl zproštěn svého úřadu v Moskvě, který tam zastával jako přidělenec ministerstva informací. V referátu tohoto pisatele výtvarníka se dokonce dočítáme: Čekáme proto, že po tomto pozoruhodném kulturním podniku přijdou další. — Druhý den na to referovalo pak Rudé právo o projevu ministra Kopeckého, který prý řekl: „... že se nikomu nepodaří vrazit klín do upřímného bratrství sovětských a československých výtvarníků, ať se maskovaná reakce, zaostali šosákové, paumělci a kompromitovaní kolaboranti jakkoli snaží vytvořit umělý protiklad „východ a západ“. K tomu lze poznamenat, že co je alespoň ve výtvarnictví přirozené a neoddiskutovatelné, nemusí a nemůže být uměle tvořeno. Konečně vzhledem ke kulturní problematice „východ — západ“ vůbec, chtěl bych ještě upozornit na jeden citát z F. X. Šaldy, kterého se letos naši komunisté opět tak halasně dovolávají: „Hned na úsvitě svých dějin vklínili jsme se do kultury západní tím, že jsme přijali latinský ritus, a ne byzantsko-slovenský. To nebyl následek jen našeho zeměpisného položení, to bylo rozhodnutí uvědomělé. Naši předkové řekli jím, že v jejich myšlenkové i životní praxi jsou jim nejbližší metody západní...“

Česství a Evropa, březen 1935

Nejpodivnější zní však ministrovo nadávání na reakcionáře, paumělce, šosáky a kolaboranty, neboť to jsou povětšinou právě jediní lidé, kterým se výstava sovětského umění opravdu líbí. Lze si vůbec těžko vysvětlit, proč musí být výstava sovětských malířů u nás vychvalována, a proč ke všemu Rudé právo otiskuje ještě těsně vedle chvalo zpěvu na ni citát z nedávné řeči Jana Masaryka, který zní: „Sovětský svaz je ten poslední, kdo z nás chce mít satelita“. Podlézavostí, ať již pokryteckou nebo spontánní, si nikde nezískáme přátel, a zejména nikoliv u Rusů, u tak velkého národa, který může žít bez malířského umění, natož bez našeho obdivu.

Ovšem, ani mimo oficiální komunistický tisk jsme akoro nikde nečetli upřímná a pravdivá slova o sovětském malířství. Ani Míčko v Práci nemá více odvahy, než vytýkat pouhou formální nedokonalost. Anebo zase v Kulturní politice, kde pokládají za nutné věnovati jednomu méně vkusnému obchodnímu portálu anebo módním bytovým doplňkům z kovaného železa celou stranu, aby varovali lid před takovýmto nevkusem, nemají nejspíše prázdňné obavy, že by se snad náš lid dal svést k nevkusu sovětským malířstvím, neboť pod reprodukcí jednoho z vystavovaných ruských obrazů jen nesměle poznamenali, že to není právě vzor dokonalosti. V nejnovějším čísle si však přece dodali trochu více odvahy a uveřejnili o sovětském umění alespoň kratičkou kursivu, v níž zdůrazňují, že toto umění není ani lidové, ani národní, a že je to způsob malování, jakým se kdysi dávno a mnohem lépe malovalo po celém světě. Ovšem, tuto kursivku nepodepsal žádný známý spolupracovník K. P., natož ani žádný kritik nebo výtvarník, nýbrž jistý, neznámý pan Chlupáč. Dále nás taktéž nemohla potěšit Štechova úvaha o sovětské výstavě, uveřejněná v posledním čísle „Dneška“, neboť V. V. Štech mluví o absolutním panství státu nad kulturou jako o samozřejmosti, vynucené zařazením umělecké tvorby do lidské společnosti. Nezapomínejme totiž, že vystavované ruské obrazy jsou ukázkou toliko oficiální tvorby, a že i ve SSSR existují malíři nám mnohem bližší, jenže státem neuznávaní.

Naši moderní malíři, mezi nimiž je tolik komunistů, sice se velmi zle vyjadřují o sovětském umění všude, kudy chodí, avšak ani jediný z nich nemá tolik odvahy, aby vyjádřil svůj nesouhlas veřejně a vyčítal všem kritikům, kteří je opěvují anebo kteří o něm zbaběle mlčí.

Nezapomínejme totiž, že mlčení tak mnoha vědců a kritiků, proslulých doposud vervní obhajobou nejavantgardnějšího umění, je neméně nepěkným zjevem, než neoprávněné opěvání sovětského malířství. Z těch, kdož dosud trapně mlčí o výstavě sovětského umění, záměrně nikoho nejmenujeme, neboť jest na čase, aby tito jedinci otevřeně promluvili. Posléze ještě adresujeme výtku samé Umělecké besedě. Jestliže jako pořadatelka propaguje sovětskou výstavu, není tím přece ještě nucena agitovat pro ni tak nechutným a každého umění nedůstojným způsobem, jakým to činí na svých letáčích, nabádajících k návštěvě sovětské výstavy jedině poukazem na značné rozměry vystavených plátén. Tím vzbuzuje sám jeden z našich nejčelnějších uměleckých spolků v širokých vrstvách dojem, že velikost uměleckého díla je úměrná jeho formátu, a že na umělecké výtvořiny mají lidé klásti podobné požadavky, jako na atrakce u Matěje.

Čeští umělci, čelní představitelé naší kultury, buďte hodni svého poslání! Netřeste se o trochu pochvaly a uznání se strany mocných. Pro povzbuzení uvádím ještě závěrečná slova z již citovaného Šaldova článku: „Řekl jsem již jinde, že podučitelství pokládám za dědičný hřích českého národa. S tím tedy do kanálu! A trochu více kuráže k pravému rytilství a pravému heroismu. Stát se tím, kým již vpravdě začínáme být a kým jsme vpravdě i v minulosti vždycky byli, alespoň ve svých nejlepších.“

do ba a lidé

Michal Mareš

Mlčení poněkud ochabuje

Daleká jest ještě doba, kdy budou moci bojovníci za pravdu zvolati: vítězství. Doba ona se však blíží, a to dokonce rychleji, než pro to byly předpoklady. Mlčí sice ještě instituce a korporace, jejichž povinností bylo dávno promluvit, mlčí úřady tam, kde by měly promluvit, a ministerstvo informací ponechává si informace, zdá se, pro sebe nebo pro pozdější potřebu, až s křížkem po funose. Trochu se začíná mluvit v parlamentě. Zvolení asi čtyřicetileté kontrolní komise věznic, žalářů a podobných zařízení, doufejme, konečně povede k tomu, že se bude jednat; a že bude informován občan, který je nebo má být pánem demokratického státu. Jednu takovou kontrolní komisi jsme sice již měli, dosud snad také žije, kdo se co dozví v této informační prázdni? Kontrolní komise tu jistě nejsou, aby byly zvoleny, a pak snad nakonec kontrolovaly jedna druhou, ale jsou tu proto, aby poplatník, z jehož daní jsou i poslanecké diety, se přece jen dopídil, co se u nás děje.

Avšak přece jen začíná se situace lepší; právě nyní své cti a socialistických zásad dbalý poslanec ve sněmovně zveřejnil případ, nikoliv z doby těsně porevoluční, ale z tohoto týdne, kdy v Praze v nemocnici na Bulovce z Mostu sem dopravený lakýrník, otec několika dětí, podlehl gestapistickým metodám, bití a ranám při vyšetřování orgány SNB v Mostě. Je to během dvou měsíců druhý případ, kdy v pražských nemocnicích zmírá člověk, který sem byl dopraven z Mostu, aby zde zemřel!

Oznámil jsem před několika týdny naší veřejnosti, že hlavní svědek proti trubcům v mostecké Včele byl po krátkém vyšetřování propuštěn bez krejcaru peněz z mosteckého kriminálu, a nalezen hned na to, prý zpít a s proraženou lebkou, na chodníku, kde prý sklouzl na náledí. Tak či onak, němý svědek zápasil asi tři týdny v pražské nemocnici o život a pak zemřel, jsa stále v hlubokém bezvědomí. Pitevní protokol mluvil m. j. ta-

ké o ranách na hýždích. V této věci nepromluvily dosud ani úřady, ba ani Věla slavných tradic nezabuzčela, kdo v oulu medařili. Budiž proto dotyčnému poslanci vzdán dík, že ze svého bohatého materiálu předložil alespoň jeden z tak mnoha známých mu případů.

Ale nejen v parlamentě se začíná mluvit; i nezávislý tisk tak již činí po drahnou dobu; nyní pak se do nerádných záležitostí pouští i tisk stranický, aby odhalil clonu různých zákulisí, v nichž se děly zločiny na státním majetku i na zdraví, životech a osobní svobodě občanů. Pravda se prostě umlčeti nedá, i když se to zatím stává namnoze tak, že orgán jedné strany se pouští do orgánu strany druhé. Ne, nedá se pravda umlčeti, a lze s uspokojením sledovati úspěch kombatantů za lidská práva a občanské ctnosti, že trním a hložím zatarasené cesty jsou prosekávány na stále schůdnější stezky. Ano, i rozhlás v poslední době řekl veřejnosti několik trpkých zpráv o poměrech v pohraničí; nedávná reportáž z Abertámu, i když neřekla vše, co se tam dalo, přece jen byla jasným důkazem, že se proti zlodějům, darebákům a politickým neodborníkům-fušeřům-sabotážníkům vzpíná odpor všech rozumných lidí. S ještě větším potěšením však nutno sdělit, že na poslední naše konstátování, že masky a voňavky již nepomohou; ozvalo se jedno z míst nejkompetentnějších s nabídkou, zdá se, konstruktivní a plodné spolupráce. Ano, vyhovíme rádi! O to našemu dosa. vednímu boji vlastně šlo. Vy pak, kdož jste se s důvěrou obraceli o pomoc k nezávislému tisku, buďte ubezpečeni, že nejtěžší případy, pokud jsou nám známy z vašich sdělení, budou předloženy příslušné instanci. A to za naprostého dbání redakčního tajemství, pokud si informátor sám písemně nepřál býti uveden jako svědek. Dotyčné úřední místo ostatně má dostatečný aparát, aby si tu nebo onu událost vyšetřilo a ověřilo na místě samém.

Nechci se zmiňovati ani v náznaku, o která místa zde jde. Příliš dobře se daří různým individuím v zdánlivě bezpečných krytech. Proč je varovati? Vy, kteří jste zoufalí, doufejte, spravedlnost přijde, i když vše se nemůže státi naráz. Zvedněte však hlavu, kdož jste dosud vydrželi, poměry se denně lepší! Nemůže na tom změnit ani pan poslanec Vodička, který v poslední T v o r b ě táhne do boje proti spravedlivému soudci Černíkovi za to, že si troufal dáti zavítati členy SNB za to, že za vyšetřování tloukli svědkyně. Poslanec Vodička, který právě od policie za prvé republiky zkusil jako štvaný pes, jde do boje proti lidskému úředníku justice... Připomíná tak trochu svým počinem ony vězně, kteří, když jim byla vrchností dána moc nad ostatními vězni, se podle toho zařídili. (A tak člověk maně škrtá ze seznamu opět jednu ze svých lásek.)

Boj proti gestapismu půjde dále, bez ohledu, kdo bude potrefen! Kdyby si pan poslanec byl všiml mosteckých případů, dobře by udělal i v zájmu své strany; ostatně, kdyby se zajímal o některé ze stohu případů, které jsou redakci k dispozici, nebyly by neochotny informovati; ale vždyť jistě p. poslanec sám ví případů tolik, že této nabídky si nemusí všimnat. Kdyby však snad přece projevil zájem, měl by materiál, s nímž by na velmi dlouhou dobu vystačil, chtěl-li by ve sněmovně interpelovati příslušné pány ministry. A jak by mu za tuto práci byli vědecki především poctiví muži v řadách SNB, dbali své cti a pověsti!

otázky a odpovědi

Diskuse o zemědělství

Souhlasím, že zemědělství jest za nynějších poměrů neudržitelné. Zemědělství se do této situace nedostalo vlastní vinou. Jest to chybná zemědělská politika hned za prvé republiky, za okupace téměř neúnosná a v této neúnosné a ne-

spravedlivé politice pokračuje a nespravedlnost ještě květuje. Pozoruhodné jsou tyto namátkové případy:

Brambory, vykoupené průměrně za Kčs 120.—, prodány do zahraničí za Kčs 350.—. Ječmen, vykoupený za Kčs 341.—, prodán ve formě sladu za hranice za Kčs 1.100.—.

Avšak ceny cizích traktorů a jiných strojů jsou za hranicemi o 3/4 nižší než u nás. Lepší obrázek si uděláme, promítneme-li si to v obilí: americkému nebo kanadskému farmáři stačí přibližně 70 q obilí ke koupi nového traktoru, u nás jest však ke koupi téhož traktoru zapotřebí přibližně 320 q obilí, to jest zhruba čtyř a půlnásobné větší množství. Zde narážíme na disparitu cen zemědělských a průmyslových.

Navrhuje se pracovní kolektiv. Jak to s pracovním kolektivem vypadá, jest nejlépe viděti ve znárodněném průmyslu, nebo na družstevních statcích. O tom nejlépe mluví suchá čísla pana ministra průmyslu Boh. Laušmana. Odkud měl stát zdroj příjmů ve formě přímých daní, tento zdroj, zdá se, že vyschl a tyto daně bylo nutno převést na daně nepřímé a tím zatížiti všechny spotřebitele, což bude mít za následek nižší životní úroveň celého národa.

Kolektivním zemědělstvím neušetří se ani jediná pracovní síla. Viz průmysl, kde na 5—7 dělníků připadá jeden úředník plus x % závodní milice. V kolektivním zemědělství byste se dočkali něčeho podobného.

Pokud je mně známo, nejsou státní statky rozdrobené ani špatně vybavené, používají všech moderních strojů, jsou mnohde vzorně vedené, a byly a jsou pasivní na 1 ha Kčs 500.—, po veškerých výhodách, které jsou jim poskytovány. Ani v kolektivním hospodářství nemůžete nechat pracovat jenom stroje; v krajích, kde se pěstuje zelenina, brambory, cukrovka (naše bílé zlato), nebo chmel. Při těchto plodinách jest zapotřebí stejný počet pracovních sil v kolektivu nebo při individuálním hospodaření. Nikde nemá zemědělec a jeho rodina zaručeno, že v kolektivním zemědělství jeho dílna bude menší a životní úroveň stoupne.

Co potřebuje zemědělství?

Stroje, které nyní mají strojní družstevní stanice dáti k používání přímo zemědělcům jednotlivcům nebo v držení společné (družstevní). V této formě si vypomáhal český sedlák již v dřívějších dobách a toto dobrovolné sousedské družstevnictví se osvědčilo v 99%. Proč tedy zaváděti nějaké novum ve formě strojních stanic, když jsou pro zemědělce jenom vzdáleným snem, protože jsou tak drahé a pouhé výpomoci nerentabilní? Kdyby měli zemědělci používatí těchto stanic pro veškeré práce, podmínkou počínaje a sklizni konče, cena zemědělských produktů by po provedené kalkulaci byla taková, že by se konsumentům z toho točila hlava. Ovšem, dovolili-li by to NÚC. Každý smí kalkulovati, jenom sedlák ne. Za prvé republiky byl vydán bursovním spekulantům a nyní se o něho pečlivě stará NÚC. Zadlužití podnik může, ale podnik svůj pozvednouti nemůže.

Zrušiti trojí ceny. Je to do nebe volající nespravedlnost. Náš sedlák není tak hloupý, aby nevěděl, že státní a církevní statky kolem 100 i více ha, při nejvyšších cenách, t. j. malozemědělských, jsou pasivní. Jestliže někdo vlastní od 20 do 50 ha, není ještě polokolaborant, ani není kolaborant ten, kdo vlastní více než 50 ha. (Není zapotřebí je trestati ve formě nižších cen.) S těmi se vypořádala již revoluce, ať měl více nebo méně ha. Jde tu o české chalupy a statky dědičné, držené přičiněním a strádáním několika generací. Když některému vlastníku podnikateli zbude více či méně, jest od toho berní správa, aby toho či onoho jedince si přidržela, a patřičnou částku ve formě daní odevzdal, což je jedině demokraticky správné.

Naše zemědělství potřebuje levnějších strojů, především traktorů. Necht' má každá chalupa svůj vlastní traktor. Vše, co zemědělec nakupuje, jest nejméně dražší (pohonnými látkami počínaje a posledním hřebíkem konče), není to trojnásobek, jest to pěti i více násobek. Jest na vládních činitelích a ÚNS, aby postavili zemědělství na úrovni průmyslu a otázka pracovních sil v zemědělství a útěku z venkova bude tím okamžikem vyřešena. Nesázejme stále na průmysl, nevím, zda bychom si mohli dovoliti, aby náš stát byl vysloveným státem průmyslovým. Až se světový trh nasytí, dříve či později, bude platiti tak jako dříve kdo nabídne levnější a jakostnější výrobek. Budeme moci soutěžit se státy s většími průmyslovými možnostmi a bohatými na vlastní suroviny?

Nepodaří-li se vládním činitelům vyřešiti tuto otázku,

nastane útěk z venkova, ve větší míře než předtím. Nepomohl by ani kolektiv, snad násilné přinucení zůstat na půdě. Tím bychom zatlačili demokracii a nastala by diktatura. Nevěřím, že by národ Komenského, Husův, Masarykův, Benešův a jiných významných mužů národa podobné zlo mohl nésti.

V demokracii mají všichni členové národa stejná práva a stejné povinnosti. Voláme proto po těchto právech pro všechny zemědělský lid, tak jako je mají ostatní členové národa. Že svoji povinnost splnili, pokud to bylo v jejich silách, jest nejlépe vidět z toho, že 55% našeho exportu tvořily produkty zemědělské.

K. M., hospodářský adjunkt

Nemůže být sporu o tom, že rolníci splnili dobře svou povinnost k státu a národu. Bylo tomu tak již v době minulé, kdy selský lid nejen živil národ, ale uchoval český jazyk a českou národní kulturu. V době nedávno minulé obstál také se ctí. Ačkoliv leckde kolem nás je bída a hlad, přece u nás máme potravin alespoň tolik, že nikdo nemusí mít hlad. Toto je hlavní zásluha selského lidu (venkova), neboť ten nečekal a nečeká na pokyny a rozkazy, nýbrž pracuje tak, jak mu káže povinnost, a neptá se na čas ani na mzdu. A každý, kdo zná venkov lépe než jen z návštěv a z dávných vzpomínek, ví, že pracovní vypětí v právě přítomné době snad dostouplo vrcholu a že není možné natrvalo je udržeti. Proč je dnes větší nespokojenost než byla? To není jen nižší mzda za horších pracovních podmínek. To je méně právě ve všem a všude, než kolik mají plnoprávní občané republiky. Nevím, proč tomu tak je, ale mám dojem, a tentýž dojem mají všichni uvědomělí rolníci, že to je bezpráví, kterého si selský lid venkova nezasluhuje.

Proč má dělník, na půdě pracující, ať již za mzdu, nebo sám rolník, mít za práci méně, než jeho soudruh v továrně? Proč mají rolníci práci svých žen a nedospělých dětí zvyšovat příjem na dostačující míru? Víme všichni na vesnicích, že musíme přinést oběti, aby se naše republika vyléčila z ran, okupací zanechaných. Nebude to ale nová rána, bude-li venkov ožebračen? Snad mnohý namítne, že za krise byl na tom venkov hůře. Snad ano, ale chcete, aby se bída a zadlužení vrátily? Jak dále je možné provést přebudování zemědělské výroby tak, aby vyhovovala dnešní době a byla základem lepší budoucnosti? Kde vzít peníze na všechny ty přímo revoluční reformy, mechanisaci, na nákup strojů, práci usnadňujících?

Životní úroveň venkova je nižší než u ostatních. Nebude zvýšena do té doby, dokud dělník na půdě, t. j. rolník a jeho pomocníci, budou hůře placeni než v jiných odvětvích výroby. A nebude také do té doby času na kulturu, rekreaci, zábavu a odpočinek. Dnes čím větší hospodářství, tím více práce a starostí. Je proto snaha mít dnes jen tolik, kolik může rolník se svými členy rodiny dobře obdělávat. Dnes nebude již nikdo pracovat, a ne pracovat, ale přímo dít bez naděje, že dopracuje se lepšího života a zabezpečení na stáří. Za nynějších poměrů nezbude rolníku na stáří víc než zchromlé údý a živoření. A proto ta snaha mladých jít tam, kde práce dá víc. A i za těchto okolností z nevyzpytatelných příčin setrvává rolník na půdě. Kdo ale práci na půdě opustil, je zemědělský dělník, který zcela právem šel za lepším.

Diskvalifikace není jen v mzdách, diskvalifikace je i občanská. Ta bolí víc. Každý občan má právo volně nakládat s výsledkem své práce, t. j. se mzdou. A co jiného je selský majetek (ať již třeba jen do 50 ha), než nastřádaná práce a odříkání celých generací? A nad tímto majetkem má rozhodovat druhý i proti vůli majitele, ne proto, že by byl Němcem, Maďarem, zrádcem nebo kolaborantem, nýbrž prostě proto, že třeba nebude moci hospodářit tak, jak by si to přáli občané a majitel sám. Kdo dá na živobytí nedospělým dětem menšího rolníka, kterým předčasně zemřeli rodiče? Kdo dá co vyměnkáři, drobnému rolníku, který v selské práci zestárl a nemůže dále pracovat a nemá děti? Doporučuje se družstevní podnikání. Ano, zcela správně, ale družstevní podniky takové, které budou spravovat ti, kdo si je zbudovali a jimž mají tyto sloužit. Proč vůbec byla družstva budována? Nebyla družstva budována proti diktatuře kapitálu, který vyssával nejen pracující dělníky, nýbrž i rolníky? Nedala družstva a podobné podniky zemědělskému průmyslu nejen mnoho hodnot svým budovatelům, nýbrž i státu? Nemají rolníci právo, když takové podniky dovedli sami bez cizí pomoci zbudovat a udržet, aby si je i nadále sami spravovali a v nich rozhodovali? Nemají zaměstnanci (početně slabší) než rolníci (početně silnější) více práv, když

prostřednictvím ÚRO rozhodují nebo alespoň vymáhají rozhodnutí v neprospěch rolníků? Nemá demokracie, a k tomu lidová demokracie, dát stejná práva všem občanům?

Není zde dále nová občanská nerovnost, když rolníci nemohou volit a rozhodovat ve své odborové organizaci? A tu to není možno uzákonit jen proto, aby rolníci neměli takový vliv a takovou moc, aby sami mohli své požadavky hájit, a podle svých zkušeností a svého rozumu hledat nové cesty, které by vedly ke zrovnoprávnění rolníků a zlepšení podmínek života lidí, pracujících na půdě? To jsou ty největší bolesti, které venkov cítí. Snad najdou se lidé, kteří pro ně budou znát léky nebo kteří alespoň je uznají. Potom teprve bude možné najít cesty a dohodnout se o postupu řešení. A věřte, na to všichni netrpělivě čekáme. A nedej Bůh, aby to trvalo tak dlouho, až by nemoc pokročila tak daleko, že by nebylo pomoci. Život rolníků a jejich pracovní podmínky nejsou jen jejich věcí, nýbrž věcí všech, protože na jejich práci je závislá výživa celého národa.

P a r á k Jaromír, rolník

Zemědělství se stalo u nás složkou, o kterou bylo po květnovém převratu a hlavně před volbami urputně bojováno. Staraly se o to zejména politické strany. Tož, boj byl dobojován. S jakým úspěchem ta která strana počítala své zisky, to asi nikdo neví. A vědět ani nemůže. Protože moře venkovských voličů, těch, kteří mají opravdu s půdou co dělat, rozlilo se na všechny čtyři strany. Komunisté, jak se tvrdilo na mnoha místech, získali z toho největší podíl.

Tento úvod je nutný, i když má zdánlivě málo společného s přímým řešením dnešních zemědělských otázek. Zemědělec odevzdal svůj hlas. Teď je řada na těch, kteří slibovali. Po strážce plnění těchto slibů, jak je vidět, jsou komunisté na prvním místě. Mají to ovšem ulehčeno o jednu velmi výhodnou posici. Drží ve svých rukou ministerstvo zemědělství. Že se v tomto úřadě zemědělské otázky řeší, o tom není pochyb. Teď ovšem záleží na tom, jakým směrem se tyto snahy ponosou a jaký budou mít úspěch v praxi. Ministr Duriš nejednou již opakoval své dřívější prohlášení o zásadě, že u nás se žádné kolchozy ani sovchozy zřizovati nebudou. Jaký byl vývoj v zemědělství v minulém roce, je dostatečně známo. Jakká nastala situace po odsunu Němců, pracujících u českých zemědělců, když před tím odešly téměř všechny české pracovní síly za lepším povoláním, to vědí nejlépe ti, kdo je svými rukama musili nahrazovati.

Jest jen zdravé a věci prospěšné, budou-li se v tisku objevovati články a úvahy, podobné té, jakou napsal do 49. č. D n e š k u pan Jan Hromčík. Musíme si přiznati, že takto smýšlejících zemědělců o združstevnění celého našeho zemědělství nemáme dnes ještě nazbyt. Pan Hromčík jistě nebude mít nic proti tomu, rozeberu-li jeho náměty pěkně jeden po druhém.

Na jižní Moravě je mnoho drobných hospodářství. Ale jistě ve všechna. Snad je jich většina. Ale u nás na Hané a v Čechách je tomu obráceně. Většina půdy, zemědělci obdělávané, je v rukou středních zemědělců. Tak kolem 60—100 měřic. Jen málo je těch, tak v každé obci jeden, nanejvýš tři, kteří mají hodně přes sto měřic. Tož na takových hospodářstvích jistě nebude s hlediska národního hospodářství žádné plýtvání pracovní energií. Zvláště když na drtivě většině těchto usedlostí pracuje hospodář a hospodyně namnoze víc, než kterýkoliv jejich zaměstnanec (mají-li dnes jakého). O tom, že velká hospodářství se s dvěma pracovními silami neobdělají, to je ovšem jisté. A lidí na přidělení není. Každému zemědělci je také jasné, že nahrcování úbytku brigádami není na dlouho udržitelné.

Ale domyslí si pan Hromčík všechny možné následky své myšlenky o združstevnění malých a jistě i středních hospodářství v jeden veliký celek? Vždyť takovýto kolos by mohl být zdělán jen na podobném podkladě a zásadách, na jakých spočívá ruský kolchoz. A ty přece byly tvořeny za docela jiných podmínek, než jsou naše. Nebylo to tam také tak lehké s jejich uskutečněním, jak by se na první pohled zdálo. Koho tato otázka zajímá (tvoření kolchozů v Rusku), ať se podívá hlouběji do knih samotných sovětských spisovatelů. Nemusí se bát žádného tendenčního zabarvení. Dokladem toho je kniha Fedora Panferova „Bruski“ (vydala Družstevní práce).

A otázky by se hruly jako přival. Jaké by to byly s pracovní povinností na těchto družstevních statcích. Našlo by se u nás dosti poctivých lidí, zemědělců, kteří by naráz,

zcela imunní proti nárazům zvenčí (ať stran nebo jednotlivců či touze po kariéře), dovedli tuto obrovskou práci vykonati?

Stroj nemůže člověka úplně nahraditi. Zvláště ne v zemědělství. K tomu každý myslící člověk musí chtít, aby se mu již předem aspoň něco zaručilo. Aby si byl jist, že se potom nebude za svou poutivou práci míti hůře, než jak se má teď na vlastním.

A co naše ženy? Budou míti potom více času, než mají dosud, aby se mohly věnovati dětem, rodině a také sobě? Budou se míti tak, aby mohly se svým časem naložiti aspoň tak, jako to může učiniti žena každého dělníka u nás? Vždyť ten její muž by pak byl také jen takovým dělníkem, jako je ten v továrně, který je placen za hodinový výkon.

Na jednu z vlastností našeho člověka-zemědělce se nesmí zapomenout. On všechno uzná a na vše přisvědčí, až když to vidí před sebou vyzkoušené. Pak je váš. Zdá se to zaváněti zpátečnictvím. Ale chtěj nechtěj je v té sešlé zdrženlivosti přece někdy něco dobrého.

Budou-li tedy kdy u nás v budoucnu úvahy o tvoření velkých družstevních hospodářství na místě, necht' se utvoří nejprve tam, kde je půda málo osídlena. Té je u nás k takovému pokusu dnes dosti. Nikdo ovšem nebude chtít, aby to tam šlo hned bez chyb. Kde jsou lidé, jsou také chyby.

Ale bude-li takové hospodaření lepší, získáte lid. A lid je to hlavní. Měli jsme loňského roku u Prahy dva takové zemědělské podniky. Podle zpráv tisku nebyly zrovna v růžové situaci. Jaképak je to s nimi dnes? Nedivte se tedy našemu zemědělci, že má k takovému podnikání nechuť.

Jak se situace vyvíjí, nezbuďte prozatím jiné řešení, než pomoci zemědělcům tím, že se jim přidělí aspoň v těch nejnepříhodnějších případech nezbytné pracovní síly. Snad se nikdo nebude domýšlet, že v těch velkých podnicích by to stačilo zvládnouti zemědělci sami. Kdo ví, chtěli-li by všichni z nich býti takovými zemědělci. Nebo na ně by pak měla platit nucená pracovní povinnost, když dnes jsme si ještě nedovedli poraditi s těmi, kteří neprávem odešli do lehčích povolání?

Ty přebytečné pracovní síly, které by továrny získaly ze zemědělství (není tohle již tak trochu přepjaté?), ty by se daly dnes tak snadno získati z tolika přebytečných a přeplněných úřadů a jim podobných institucí (pojštěňoven). O tom by se mohlo více, a věřím, že s úspěchem přemýšletí.

A ceny našich výrobků? O kolik by se musily zvýšit, aby se nám, jako účastníkům družstva, mohly vypláceti hodinové mzdy v úrovni mezd továrního dělníka?

Tož do toho. A jen se nebát. Půjde-li o to, aby se měl zemědělec lépe, bude on první, kdo bude pro tuto věc. Ale to by musil mít zaručeno, že se bude míti aspoň o trošičku lépe, nežli se má teď. Aby pak na nějaký špatný počátek a konec nevzpomínal s pláčem.

O všech těchto problémech by se dala jistě napsati více než celá kniha. Na tak velkou věc nelze vystačiti jen s několika nárysy a otázkami.

Na konec prosím všechny ty, kteří budou čísti tento článek a mají s českým zemědělcem společný zájem o udržení našeho zemědělského života a jeho povznesení, aby našemu zemědělci věřili. Aby věřili v jeho dobrou vůli pro každé zorné řešení celé této otázky. Neboť ta není pak již jen jeho otázkou, ale stává se životním zájmem celého československého národa.

Karel Dvořák, rolník

Naše zemědělská veřejnost byla v posledních měsících ujišťována, že odstupňované ceny za zemědělské výrobky budou konečně zrušeny, a nyní se dovídáme, že mají býti nově zavedeny trojí ceny u řepy cukrovky. Ze je z toho rozladění v celé zemědělské veřejnosti, není třeba ani podotýkat. Opak může tvrditi jen ten, kdo náš venkov nezná.

Zemědělskou veřejnost zajímají důvody, které k zavedení odstupňovaných cen vedly. Ministr zemědělství tvrdí, že větší zemědělci vyrábějí laciněji a že tedy musejí také laciněji prodávat. Naši zemědělci namítají, že státní statky mají nejvyšší ceny za zemědělské výrobky a prodávají na 1 ha půdy asi 300 až 600 Kčs. Při tom jsou to podniky skutečně velké a také nejlépe technicky vybavené. Tedy toto odůvodnění nemůže naše veřejnost pochopit. Druhé odůvodnění je prý to, že majetnější vrstvy národa musejí na jeho vybudování přispět větším dílem. Pro toto odůvodnění by se našlo pochopení mezi zemědělci, kdyby bylo prováděno spravedlivě. Zemědělci proto se ptají, proč to není praktikováno také u jiné vrstvy národa. Proč na příklad zaměstnanci s větším příjmem než 5000 — 10.000 Kčs

a výše neplatí zá 1 kg chleba také odstupňované ceny. Dalo by se to jistě při vydeji lístků na potraviny zařadit. Pokládají proto odstupňované ceny naši zemědělci za opatření naprosto nespravedlivé!

Trojí ceny odsuzují však zemědělci také s jiného stanoviska. Hranice 20 a 50 ha výměry by musela býti podle krajů odstupňována, protože zemědělec s 15 ha půdy v žirném kraji zeleniny, chmele a pod. je úplným baronem proti zemědělci s 21 ha půdy na Českomoravské vysočině anebo na Šumavě a pod. Je sice pravda, že každé opatření takového rázu se někdy v národě určité vrstvy dotkne. Je pak její povinností, aby se demokratickým způsobem domáhala zrušení takového opatření. V našem kraji se však v poslední době vystrídaly politické schůze 3 stran, na nichž mluvili zemědělští poslanci také o trojích cenách. Z jejich projevů bylo zřejmé, že jsou proti trojím cenám. Připojili-li k těmto 3 stranám silná strana slovenská, která je proti těmto cenám už proto, že na Slovensku zavedeny nejsou, mají většinu. Naši zemědělci se ptají, jak je to v demokracii možné, že nemůže rozhodnout proti menšině, která odstupňované ceny drží. Zvláštní je při tom, že na Slovensku tyto odstupňované ceny nejsou a v Čechách je zavedl ministr Slovák! Takové demokracii — lidové — naši zemědělci nerozumějí!

Při kritice této praxe musí nás vésti také vyšší zájmy, a ty vedou pisatele k tomu, aby je naší veřejnosti trochu objasnil. Jsou to zájmy výživy národa, se kterou se nesmí hazardovat. Zemědělské závody přes 20 ha jsou vcelku nejdůležitějším pramenem výživy národa, protože jejich výnos převyšují zdaleka náš průměr sklizně po 1 ha. Těmto závodům však odstupňovanými cenami snižujeme rentabilitu jejich práce, respektive bere se jim možnost použiti více a kvalitnějších výrobních prostředků (hnojiva — osiva). Tyto závody přes 20 ha velikostní skupiny jsou zpravidla odborněji vedeny a dovedou proto výrobních prostředků racionálně využití k zvýšení sklizně. A dobré a dostatečné výrobní prostředky dovedou sklizeň zvýšiti až o 30%, jako na druhé straně nedostatečné a špatné použití těchto prostředků dovede sklizeň snížit. Ze u těchto závodů rentabilita trojí ceny snižují, je dalším dokladem a důvodem pro jejich zrušení.

Dobrá sklizeň je pak nejen v zájmu zemědělců, ale celého národa proto, že je se svou výživou na tuto zemědělskou výrobu převážně odkázán, a proto jsem se rozhodl napsati tuto úvahu, dokud je čas. V posledních dvou letech byla u nás dobrá sklizeň. Poslední zima, někde neprovedená práce polní na podzim, dávají tušit, že letošní sklizeň nebude tak dobrá. Proto je také povinností státu v zájmu celého národa, aby dělal takovou politiku, která všemi prostředky směřuje k nejvyšším sklizním.

Nebude-li dbáno všeobecně rozumné cenové politiky, bude i u nás v případě nepříznivého hospodářského roku, když ne hlad, tedy vážný nedostatek. Proto myslím, že je nutno udělati všechno, nač máme vliv pro zdar sklizně, když nemůžeme ovlivniti dokonale prostředky přírodní. Ani plánované plochy osevu jak se zdá nepočítají se zvláštní rezervou a mimo to je nebezpečí, že všechny plochy osety nebudou vlivem nedostatku pracovních sil, nedostatku osiva a neprovedené podzimní orby. Špatné ceny produkce rostlinné nutí zemědělce pěstovati více krmiv pro výrobu živočišnou, která je mnohem rentabilnější.

Právě proto, že převážná většina zemědělské půdy je v rukou soukromých podnikatelů — zemědělců — je správná cenová politika zvláště na místě. Na dobrou sklizeň mají vliv i okolnosti psychologické. Trojí ceny ovšem staví určitou a důležitou část zemědělců do národní vrstvy, se kterou se neprávem nepočítá. Tito zemědělci se cítí méněcennějšími a trojí ceny ubírají jim lásku k práci, která je také důležitá při výrobě a při zemědělské zvlášť.

Naše národní hospodářství staví do přední linie průmysl před zemědělstvím. Snad právem pro dalekou budoucnost. V této době všeobecného nedostatku životních potřeb bychom ovšem snadněji vyvezli produkty zemědělské. Při tom bychom vyváželi vlastně práci a sluneční paprsky a naši výrobní základnu bychom neochudili, naopak naši půdě bychom větší výrobností jenom prospěli. Na druhé straně náš průmysl je odkázán na dovoz surovin a vyváží tudíž jenom práci. Vyrábí-li z naší suroviny, ochuzuje tím zemi a proto skutečný efekt u průmyslového vývozu je neporovnatelně nižší než u zemědělství, je-li vůbec jaký. Naším zemědělci se právem zdá, že národní hospodářství favorizuje průmysl před zemědělstvím ke škodě celého národa, aspoň v této době.

Je proto skutečně zapotřebí věnovati našemu zemědělství mnohem více pozornosti při řešení otázky cen, odstupňovaných cen, dostatku pracovních sil a odbornému vedení. Naš sedlák by raději viděl napřed pevný charakter, potom dobrého odborníka, pak dlouho nic a pak teprve politika. Zdá se, že má pravdu. K. F.

dopisy

Okupace Československa a mezinárodní právo

Vážená redakce!

K článku dr. Jaroslava Drábka, který byl pod tímto záhlavím otištěn ve 4. čísle Dnešku, dovoluji si připojit těchto několik poznámek:

1. Vítám upřímně, že dr. Drábek zahájil právní diskuzi o závažných právních problémech toho, co nazýváme naším druhým odbojem, na stránkách politického týdeníku. Jen tak se mohou otázky ty stát předmětem zájmu vsutku obecného, jak je toho svrchované třeba. Neboť úvahy, uveřejňované v listech výlučně právnických, stihá bohužel osud, že zřídka kdy proniknou mimo okruh úzké obce svého odborného čtenářstva.

2. Základním požadavkem takové veřejné diskuse musí ovšem být, aby byla vedena zřeteli přísné vědecké objektivity, aby jí byla hledána — a pokud lze nalezena — skutečná vědecká pravda, ať je výhodná či nevýhodná pro kohokoli, třeba i pro nás. Zdůrazňuji to proto, že právě některé stylisace článku Drábka by v tom ohledu mohly zavést celou diskuzi na scestí. Dr. Drábek se totiž na několika místech dovolává i argumentů politické účelnosti. Bere na pomoc na př. »zřeteli mezinárodně-politické«, mluví o »našem zájmu, abychom do všech důsledků prováděli a zastávali určité stanovisko (o počátku války). Nemám ovšem nejmenší pochybnosti o tom, že dr. Drábek sám se nedal nijak ve své právní argumentaci ovlivnit těmito čistě zájmovými ohledy. Avšak mnohdy čtenář nebo i pokračovatel v diskuzi by tím lehce mohl být sveden na scestí a celá tvářnost debaty by pak snadno mohla být pokroucena. Budiž proto řečeno zcela jasně: závěry své budeme činit nikoli podle toho, zda to je či není v našem zájmu, nýbrž jen a jen podle toho, kde podle našeho nejlepší vědomí a svědomí shledáme, že je pravda, či že se nám pravda zdá být. Žádná jiná diskuse o těchto věcech — při nichž jde o hodnocení vyslovené právní — by nebyla s to přinést konečné vyjasnění.

3. Ostatně stěží lze po mém soudu držet, že by přijetí či odmítnutí these okupační opravdu vedlo k takdalekosáhlým rozdílům praktickým, o jakých dr. Drábek píše. Pokud se týče náhrady za škody Němci napáchané, soudím, že sotva byohom mohli dostat z tohoto titulu více, i kdybychom mohli prosadit zavržené okupační these. Neboť pro skutečný poměr repartice celkového odškodnění, jež bude Německo musit zaplatit, by to sotva mohlo mít praktický význam. Pokud pak jde o trestnost těch, kdo se na našich lidech za války provinili, netřeba jistě mít obav, že bychom musili měnit naši dosavadní praxi jen proto, že se norimberský soud vyslovil tak a tak o právní povaze německého dočasného panství nad Československem. A nechce se mi ani věřit, že by dr. Drábek sám vážně tuto obavu měl.

4. Po výhradách, jež jsem právě uvedl, musím však prohlásit, že se plně ztotožňuji s Drábkovým názorem, že situaci, jež vznikla v Československu po událostech mnichovských a po 15. březnu 1939, nelze považovat za normální válečnou okupaci ve smyslu mezinárodního práva, nýbrž naopak soudím, že znatelnou situaci, jež tehdy nastala, lépe vystihuje, pojímáme-li německo-maďarské obsazení Československa (a ovšem i tehdejší zábor polský) jako územní anexi (ovšem právně neplatnou). Tak tomu skutečně bylo, k tomu se nesl i německý, maďarský a tehdejší polský úmysl, tak se na věc dívala tehdy Velká Británie, Francie i Sovětský svaz. Tehdejší stanovisko těchto mocností zcela zřetelně vyplývá z řady počinů, jež mocnosti ty svého času předsevzaly, a dokumentů, jež o tom uveřejnily. To se týká zejména speciálně stavu po 15. březnu 1939. Jestliže Spojené státy dne 17. března 1939 vyhlásily, že »neurčovaly, že by existovala nějaká právní base k takto naznačenému statutu« (rozuměj »Protectorátu«); jestliže Velká Británie o den později oficiálně oznámila, že považuje změny, k nimž došlo vojenskou akcí německou v Čes-

koslovensku, za prosty jakékoli právní základny (devoid of any basis of legality), a jestliže Francie zároveň sdělila Německu, že »nemůže uznat zákonitost nové situace, vytvořené v Československu postupem Říše, pak z toho po mém skromném mínění zcela jasně vyplývá, že t e h d y všechny zmíněné velmoci považovaly německou akci za právně zholu neplatnou a tudíž nejsouci s to po právu založit ani poměr označovaný válečnou okupací. (Teprve dodatečně začala Francie mluvit pojednou o »okupaci« — ve svém úředním komuniké ze 17. listopadu 1939, vydaném po uznání našeho Národního výboru.) Sovětský svaz pak ve své protestní notě z 18. března 1939 výslovně mluvil o »inkorporaci země českých a — té či oně »ormě Slovenska«, kterou nemůže uznat za »legální a odpovídající všeobecně uznaným pravidlům mezinárodního práva a spravedlnosti či zásadě práva sebeurčení národů«. Je jisté pravda, že oficiální stanovisko té či oně velmoci nemůže samo o sobě být pro právní posouzení rozhodující. Ale jisté je třeba i je v rámci našich úvah hodnotit. A máme-li několik myslitelných řešení, je správnější zajistě přiklonit se k tomu, které se jeví být méně násilné, méně papírové.

5. Na všechny tyto a jiné okolnosti jsem upozornil, když jsem probíral tuto a jiné styčné otázky ve své knize »Naše věc. Československa ve světě mezinárodního práva za druhé světové války«. A hned dodávám, že spolu s některými jinými názory bylo i toto mé stanovisko, dávající přednost thesi, že Československo bylo protiprávně anektováno a nikoli právně okupováno, se znatelnou opovržlivostí zavrženo. (Recense docenta dr. Budníka v Časopisu pro právní a státní vědu.) Dodávám dále, že o těchto věcech jsme hodně uvažovali už i v zahraničí, a ani tam nebylo mezi všemi našimi právníky dosaženo jednotného názoru. Rovněž značná rozdílnost názorová se jevila i ve stanoviscích řady mezinárodních právníků britských, francouzských, amerických a jiných, s nimiž jsem měl za války možnost v Londýně i Washingtonu věci tyto rozbírat.

Toto vše svědčí o tom, že velký chaos, který nutně v mezinárodním právu nastal v důsledku celkového mezinárodního chaosu politického, velmi ztěžuje veškerou snahu dospět k sjednocení názorové třídě, jež se o těchto věcech v právníkém světě usadila. Skutečnost se prostě za této války — a už i dlouho před ní — vymkla tak dokonale z objetí stařeckých sešlých norem mezinárodního práva (zejména válečného), že zmatky tím nastalé sotva bude lze uladit tak, aby s tím všichni právníci souhlasili. Potud soudím, že přání Drábka, aby došlo ke »konečnému zaujetí stanoviska«, bude lze sotva splnit, pokud má na mysli nějaké jednotné stanovisko, všemi odborníky přijímané. Zato však co nejvíceji vítám jeho podnět, aby právě náhod Československa se stal odborníkům mezinárodního práva předmětem jejich zkoumání a posudem k revisi zastaralých, nevyčísitelnou podagrou již trpících předpisů některých podstatných úseků mezinárodního práva. Je opravdu již nejvyšší na čase.

6. Na konec jen oro úlohou jasnost uvádím, že mé názory na otázku válečného stavu, které se též Drábkovy články dotýká, se zcela nekryjí s názory pisatelových. Nechci však touto věcí těchto několik poznámek zatěžovati a hlavně věc diskuce tím komplikovat.

Univ. doc. dr. Eduard Táborský

Problém Bafa

(Dopis)

Kalkuta-Batanagar, 14. IV. 1947.

Vážený pane redaktore,

Dovoluji si obrátiti se na Vás a prostřednictvím Vašeho listu na československou veřejnost ve věci, která podle mého úsudku představuje vážný problém pro velký počet batovců doma i za hranicemi a jest důležitá pro budoucí hmotný i duchovní styk republiky s ostatním světem. Je to problém, který dnes není dosti jasně osvětlen a jehož vážnost vzrůstá s postupem času: problém firmy Bafa, jmenovitě poměr zlínských zárodných závodů k podnikům za hranicemi. Podotýkám především, že tuto úvahu píši sám a z vlastní iniciativy, bez nátlaku a bez vědomí kohokoliv. Jest to úvaha zaměstnance, který ve službách této firmy strávil osm let ve Zlíně a dvanáct let v zahraničí, převážně v Orientu.

Z časopisů, které nám z domova docházejí, vidíme, že určitá část československého tisku ostře útočí na Jana A. Bafu, na firmu Bafa vůbec, na vedení zahraničních společností této firmy, jmenovitě na Tomáše Bafu a jeho spolu-

pracovníky. My za hranicemi nemůžeme se ubránit dojmu, že v republice stalo se jakousi módou napadat střemhlav všechno, co nese ona čtyři typická písmena, která sama o sobě jsou symbolem a heslem po celém světě.

Především ohledně osoby našeho bývalého šéfa J. A. Bati a mého poměru vůči němu: sešel jsem se s ním v životě pouze dvakrát, v březnu 1936, když mně podal ruku při mém odjezdu do Indie a pak příští rok na lešení rozestavěných továren a rodinných čtvrtí, které nyní nesou jméno Batanagar, když J. A. Bata konal svou cestu kolem světa. Během války byli jsme my tady v Indii od něho vzdáleni skoro dvakrát tolik jako Vy tam v CSR a stejně odříznuti. Od února 1939 nedostal jsem já ani kdokoli jiný v Batanagaru od něho ani jeden dopis, ani jeden pokyn nebo instrukci. O jeho činnosti během války vím jenom to, co jsem četl v britském, americkém a čs. tisku. Podotýkám pouze, že osobně nemohu souhlasit a nesouhlasím s jeho postojem »neutrality« v této válce, když šlo o zásadní podstaty života a vývoje. Proto jsem na straně těch, kteří případ našeho bývalého šéfa přenechávají k objektivnímu a nestrannému zvážení lidem povoláním, kteří budou mít možnost posoudit jeho činy před válkou, během války i po válce. Četl jsem v čs. tisku, že J. A. Bata jest označován za majitele indických závodů Bata. Přesvědčil jsem se osobně, že pan J. A. Bata majitelem indických podniků není a nikdy jím nebyl.

Leč nemohu přehlédnouti a mlčet, jestliže v souvislosti s případem pana J. A. Bati jest jakoby úmyslně spojováno vedení zahraničních společností Bata s jejich nynější hlavou, Tomášem Batou, synem zakladatele zlínských závodů. Jak jsem již podotkl, jsem zaměstnán dvanáct let v zahraničních podnicích firmy. Proto nemohu pouze krčit rameny, když se útočí na závod, se kterým jsem ve smluvním poměru, a jeho představitele, kterého osobně znám jako poctivého a těžce pracujícího muže. Nemohu říci, že se mně to netýká, protože se mně to jako součásti této firmy — byť i malé — dotýká přímo. Jestliže bych mlčel nebo jestliže bych přiznal pravdu útokům, neshodovalo by se to se cti, abych zůstal nadále v podniku. A jestliže jsem přesvědčen, že útoky jsou nepravdivé a nepodložené, jest mojí povinností ozvat se a bránit závod podle svých možností.

Především o vzniku a posici tak zvaných zahraničních společností Bata: Pan ministr zahraničního obchodu dr. Hubert Ripka nedávno prohlásil, že náš život závisí na zahraničním obchodě. Život Zlína na něm závisel již od svého vzniku. Zesnulý Tomáš Bata ve snaze jednak nalézt nová obydlí pro zlínské výrobky a jednak zajistit Zlínu pravidelné dodávky surovin kůže, myrabolamů atd., otevřel již roku 1931 tady v Indii síť prodejen Bata. Jest známo, že v začátcích tento plán neměl úspěchu, protože i nejlevnější zlínské boty byly a jsou svou cenou nepřístupné průměrnému obyvateli Indie, jehož celkový příjem podnes nepřesahuje Rs 67/8, t. j. asi Kčs 1000.— ročně.

Proto jsme tady v Indii postavili Batanagar — továrnu, která před válkou vyráběla nejlevnější druhy plátěných bot a čaplí, přizpůsobených tvaru indické nohy, klimatu a ekonomickým možnostem. Proto jsme tady vytvořili síť osmi set přímých prodejen Bata a tři tisíc indických bazarových obchodníků obuvi, abychom současně s tuzemskou levnou výrobou mohli prodávat také kvalitní a drahé zlínské boty těm šťastnějším Indům, kteří si jejich koupit mohli dovolit. Předválečné statistiky mluví jasně o této naší práci, dokazujíce, že zatím co dovoz obuvi do Indie ze všech ostatních států včetně Britannie byl na neustálém poklesu, Československo bylo jedinou zemí, jejíž dovoz obuvi do Indie byl na stálém a pevném vzestupu a před Mnichovem dosahoval takřka jednoho milionu párů bot ročně. Naproti tomu podařilo se nám, batovcům, před válkou dovážeti z Indie do Československa levné indické suroviny — kůže, třísloviny, olejnatá semena, tolik ostatních věcí, jejichž ceny jsme značně snížili vybudováním přímých nákupů u zdrojů a vyloučením meziochodu v evropských přístavech. Tak Batanagar vytvořil prostředí pro 120 československých pracovníků a jejich rodin, kteří tu svou práci a svým životem vytvořili jakousi miniaturu, ale obecně uznávanou a váženou československou osadu, která se stala důležitým centrem jak obchodních, tak i kulturních styků mezi Indií a Československem. To Indie dnes plně uznává a slovy svých vůdčích představitelů, počínaje ministerským předsedou Pandit Jawaharlal Nehru, oceňuje toto dílo, vzniklé z aktivní indo-československé práce a porozumění, považující je za trvalou spoj a symbol přátelství mezi oběma národy.

Tolik o příčinách, vzniku a důležitosti Batových závodů

v Indii. Stejná situace vykristalisovala v ostatních zemích Orientu. My všichni Českoslováci, kteří dnes pracujeme v západních společnostech Bata, odcházeli jsme z Československa s vědomím a pevným přesvědčením, že naše práce za hranicemi má hlavní smysl pomoci Československé republice a jmenovitě Zlínu získat pro jeho výrobky nové trhy dalekých zemí a zajistit tak práci a rozvoj závodům doma. To byl smysl, to byla hybná síla, která nás vedla neznámými zeměmi v práci za všech okolností a mnohdy i za největších obětí.

Když Československo se octlo v nebezpečí, jest přirozené, že batovci v Orientu a v západních zemích byli mezi prvními, kteří nastupovali do zahraniční čs. armády, mezi prvními ve finanční podpoře čs. odboji a mezi prvními v práci a úsilí o osvobození Evropy a Československa.

Ptáte se, jak se v tu dobu zachovalo vedení západních společností Bata? O nás v Indii jste snad již slyšeli. Bylo to vedení firmy Bata v Indii, které založilo první československou národní odbojovou organizaci v celé Asii — Československý spolek Calcutta-Batanagar. Když po vypuknutí války přišla do Indie mobilizační vyhláška, vedení Batových závodů zdůraznilo a samo dbalo o to, aby každý československý občan plně dostal povinnostem vůči své vlasti a buď nastoupil vojenskou službu, nebo, když nastoupení čs. instruktorů bylo bráněno indickou vládou, věnoval všem svým čas, vědomostmi a energií organizaci práce válečných potřeb spojenců. Splnění čs. národní povinnosti bylo dokonče jednou ze smluvních podmínek mezi zaměstnanci a závodem. Konečně byl jsem roku 1943 osobně svědkem, když vysoký představitel indické vlády vytykal našemu generálnímu řediteli J. Bartošovi, že firma Bata v Indii neúměrně podporuje čs. odboj. Odpověď ředitele Bartoše byla, že nepřítel Československa jest jako nepřítel Indie a Britannie, tudíž je podporou čs. boje za svobodu firma Bata v Indii přímo i nepřímě podporuje boj za svobodu jak Indie, tak i Britannie.

Podobně dělo se i v Batových závodech v ostatních zemích. Vedoucí Batovy organizace v Malaji pan Jugas a ostatními krajany mohou podnes ukázati na svých tělech následky toho, jak po marné obraně Singapore byli zajati, a na otázku: »Vy jste občané Protektorátu?« která měla býti pro ně jakýmsi »otevří Sezame«, odpověděl přímo a s plným vědomím následků, které z toho vplynuly v rukou zfanatisovaných Japonců: »Ne, my jsme občané Československé republiky.« Nebo v Hongkongu, kde vedoucí Batova závodu pan František Staněk svolal po okupaci všechny batovce Čechoslováky, kterým sdělil: »Hoši, nastala doba, kdy musíme vyměnit pera za pušky.« A v tu dobu, když německé vojsko po okupaci drancovalo české země, všichni hongkongští Batovci v čele se svým vedoucím vstoupili do britských vojenských oddílů. V bojích o Hongkong byli zajati a trpěli v mučirných japonských koncentračních táborech, zatím co jejich vedoucí, který organizoval veškeré hnutí Čechoslováků na tomto ostrově, byl odvečen do Japonska, kde pracoval jako bílý kuli o rýži a vodě. Nebo na Javě, kde Japonci vyloučili vedení Batova závodu z továrny.

Tato spontánnost byla vyvolávána jednak přirozeným postojem Čechoslováků vůči vzdálené vlasti a jednak také dopisy a instrukcemi, které jsme po celou dobu války dostávali od syna zakladatele závodů, od Tomy Bati z Kanady. Taková prosaická věc, jakou byla fotografie Tomy Bati s prezidentem Benešem v New Yorku, která byla poslána do Indie Čechopresem někdy v roce 1942, vyvolala u nás takovou odezvu, že následujícího roku jsme s pomocí firmy Bata přispěli dvěma a půl milionu korun čs. československým spojeneckým válečným účelům.

Když válka byla ještě v plném proudu, byl to opět Tom Bata z Kanady, který v Batavě, Londýně a v Batanagaru dal podnět k plánování a přípravám pro okamžitou pomoc Československu a Zlínu. Koncem roku 1943, když Japonci ohrožovali východní Bengál, kde jest náš Batanagar, Tom Bata svolává všechny vedoucí zahraničních společností do Kanady na konferenci, jejímž účelem jest vypracování detailního plánu okamžité pomoci zahraničních závodů Zlínu a celému čs. kožařskému a gumárenskému průmyslu. Tento plán byl předán čs. vládě.

Pamatuji se, jak pan Bartoš, vracaje se z této konference, v zemích východní Afriky a Středního Východu, tady v Indii burcoval všechny batovce k nastupu k práci pro poválečnou pomoc a obrodu Československa. Tato pomoc se uskutečnila v polovině roku 1946, když nám bylo možno odeslat jenom z Indie čs. kožařskému průmyslu první zásilku surovin v hodnotě kolem 20 milionů korun čs.

Po celou dobu našeho pobytu za hranicemi v pojmu VLAST vidíme Zlín — to zlínské údolí, jehož růstu jsme byli účastní a pro jehož zajištění jsme odjeli do ciziny. Chápete nyní naše pocity, když v dobu, kdy máme opět navázat úzkou spolupráci, která by byla prospěšná především Zlínu, probíhá republikou a vyvrcholuje přímo ve Zlíne vlna útoků na nás a na naši práci?

A chápete naše rozčarování, když naši kamarádi, kteří využili první poválečné příležitosti a odjeli do vlasti, to jest do Zlína, aby se setkali se svými přáteli a spolupracovníky, sdělili s nimi své válečné zážitky, předali jim nezištné své zkušenosti, obdrželi od nich požadavky jejich potřeb a sdělili s nimi své požadavky, zlepšení a nové směry ve výrobě a distribuci obuvi na světě — když tito první, nadšením hořící lidé byli, s výjimkou snad pěti případů, ve Zlíne považováni za špiony a zakázán jim vstup do závodů? Když četli, že Tom Bafa a všichni ti představitelé zahraničních závodů, se kterými pracovali a přispívali nebo společně strádali bídu japonských zajateckých táborů, jsou dnes předmětem útoků a bezpodmínečného pranýřování?

Ne, pane redaktore, není pravda, že důvodem toho je znárodnění zlínských podniků. Předpokládali jsme na příklad tady v Indii znárodnění zlínských závodů již po vyhlášení košického programu a přece jsme telegramem tehdejšímu ministerskému předsedovi panu Fierlingrovi nabídli aktivní spolupráci. Když po osvobození znárodnění bylo provedeno, přiznám otevřeně, že nás v zahraničí překvapil způsob tohoto provedení, než ani jediný z nás, pokud jsem informován, neprotestoval ani slovem, protože znárodnění Zlína bylo v programu vlády na základě přání lidu, který — jak zní ústava — jest jediným zdrojem veškeré moci ve státě. A proto bez ohledu na znárodnění zlínských závodů náš hlavní cíl byl a jest, aby toto dílo zesnulého Tomáše Bati, jehož genialitu uznává dnes celý Orient a snad celý svět, zůstalo živým a vzrůstalo a rozkvétalo pro dobro republiky a jejich občanů.

Stejně bezpodstatným jest tvrzení, že západní společnosti Bafa se sdružily v Bata Development Limited, aby škodily Zlínu. Je známo, jak okupace a válka přetrhaly veškerá spojení Zlína se zahraničními závody. Každá naše společnost si tenkrát musela pomáhat jak mohla a navázala spojení s jinou zahraniční společností k vzájemné pomoci. Tak my v Batanagaru jsme byli v kontaktu s Anglií, Kanadou a africkými společnostmi, Singapore a Batavia byly závislé na Batanagaru a podobně. Proto již během války byl dán směr přirozenému vývoji zahraničních společností, jejichž konečným výsledkem bylo vytvoření svazku Bata Development Ltd. Mohu svými skrovnými prostředky jež jsem získal osobním zájmem na věci, přesvědčiti každého, že tak by se stalo i tehdy, kdyby Zlín nebyl znárodněn, protože vzájemný styk společností v zemích librového a dolarového bloku jest mnohem snazší než jejich styk s Československem. Leč tu musím zdůraznit, že všude v západních společnostech jest vidět jenom ochotu k aktivní oboplné spolupráci se Zlínem a rozhodně ne k tomu, z čeho nás obviňuje určitá část čs. tisku.

V přítomné době jsou tedy dvě větve Batových závodů. Jednou jsou znárodněné podniky v Československu a druhou jsou závody v zahraničí, sdružené v tak zvanou Bata Development Limited. Nemyslíte, pane redaktore, aby místo nepodloženého podezírání a místo bezpodstatného štvání, které nemá a nedbá skutkové postavy a pravdy, přišla na své vzájemná spolupráce, doplňování se a přátelství? Vždyť Zlín potřebuje a bude stále více potřebovatí západu a Orientu, potřebuje suroviny a potřebuje zaručené odbytiště pro své výrobky.

Pan Tomáš Bafa nabídl, pokud jest mně známo, služby zahraničních společností Bafa představenstvu československé vlády. Nejsem informován přesně, jak dalece tato jeho nabídka byla přijata, jen z dosavadních výsledků práce a z celkové nálady tuším, že přijata nebyla. Neznám důvody tohoto postoje, ponechávám úsudku veřejnosti a odpovědných lidí, jak dalece tento postoj jest správný.

Ano, Zlín musí vyvážet, aby mohl žít. Leč jakými to cestami hledá odbytiště tady v Orientu? Zdejší pan Mohkamdin, jeden z největších odběratelů zlínských bot, ukázal mně nedávno dopis ze Zlína, který byl v tomto smyslu: »Nepotřebujete kupovat naši obuv přes Batanagar. Od nás přímo dostanete vyhodání svých požadavků a lepší výhody.« Je toto cesta k navázání obchodního spojení? Co jsem měl panu Mohkamdinovi odpovědět, když žádal vysvětlení, proč

Zlín najednou se odvrací od nás, kteří po šest válečných let tady v Indii udržujeme pro Zlín trh?

Patnáct let trvalo vybudování naší prodejní sítě v Indii. Stálo nesmírné peníze, energii a čas, aby se stal aktivním odbytištěm nejen levných bot batanagarských, ale aby zajistilo stálý odbyt kvalitních zlínských výrobků. Nechápu, proč tato organizace, vybudovaná tak pracně především pro odbyt zlínských bot, byla najednou hozena do starého železa a začínalo se znova se stejnými potížemi a chybami, které jsme překonávali v začátcích.

Prosím, budíž jasno. Píše tento dopis, snažil jsem se dáti stranou své zklamání a určitou zatrpkllost. Není mojí snahou stěžovat si nebo dokonce oplácet útoky, kterými jsme byli poslední dobou tak častováni. Mojí snahou jest zmírnit a zastavit tyto nepředložené útoky, nedůvěru vyměnit za důvěru, nepřátelství za přátelství, aby všechny síly a všichni lidé, soustředění pod jménem firmy Bafa na celém světě, opět svorně pracovali a pomáhali si navzájem. A to mně, myslím, nemůže nikdo mít za zlé.

Já osobně, a myslím, že všichni ostatní Čechoslováci, pracující ve svazku západních společností Bafa, věříme pevně, že pracujeme k prospěchu hmotnému i duchovnímu naší vlasti. Pracujeme pro zachování díla zesnulého Tomáše Bati, které naši vzdálenou republiku tak proslavilo po celém světě. A pracujeme a snažíme se, abychom mohli prospět ČSR a jejímu dovozu a vývozu, abychom všude ve světě upevnili důvěru v československé výrobky a v československou poctivost. Pochopte nás, vy tam doma, podchytněte tuto snahu, využijte jí a zanechte zbytečné nevráživosti a uměle vyvolávaného záští.

Tento dopis píši v předvečer odjezdu do Československa. Po dvanácti letech nepřetržitého pobytu v tropech odjíždím do vlasti na čtyři měsíce, abych dal do pořádku své pocuchané zdraví. Jest mým úmyslem i této krátké doby oddechu využít k hledání cest, jak sblížit obě větve Batovy organizace k vzájemné spolupráci. Zdůrazňuji, že nejsem od nikoho zmocněn, nemám žádnou pravomoc. Jsem pouze soukromník, který věří, že tato jeho snaha bude k prospěchu nejen vlasti, ale také firmy, která ho vyzbrojila zkušenostmi, a firmy, u které pracuje podnes.

Je-li někdo, kdo se domnívá, že nemám pravdu, budu mu povděčen, když se pokusí mně ukázat správnou cestu. Jest to v zájmu mém a ostatních Čechoslováků za hranicemi. Jest to v zájmu naší republiky Československé a jejího lidu. Proto uvádím zde plnou adresu:

Jan Jaroš
c/o The Bata Shoe Co. Ltd.,
Batanagar, 24 Parganas,
Bengal, India.

K případu majora Vlad. Šoffra

Vážený pane redaktore!

V časopise »Dnešek« čis 3 ze dne 17. dubna 1947, strana 40—41, otiskl jste článek Františka Loubala »K případu mjr. Vlad. Šoffra«.

Poněvadž článek obsahuje tvrzení, k nimž autor zřejmě dospěl nesprávnou informací, a protože autor se přímo obrací veřejně na MNO, aby odpovědělo na jeho otázky, žádám Vás, abyste otiskl přiloženou odpověď.

Pisatel tohoto článku byl zřejmě nesprávně informován. Táže-li se veřejně ministerstva národní obrany, z jakých důvodů pensionovalo mjr. Šoffra, MNO nemůže odpovědět z toho prostého důvodu, že mjr. gšt. Šoffr Vladimír pensionován nebyl, nýbrž byl příslušným velitelem zpořádaných výkonů služby až do ukončení vedeného proti němu řízení.

Tvrdí-li pisatel, že MNO zakročilo proti mjr. Šoffrovi pro obsah přednášky, kterou tento přednesl studentům v Brně, MNO může jen konstatovat, že mjr. gšt. Šoffra Vladimíra nikdy pro obsah jeho přednášky nestíhalo, poněvadž k tomu nejsou zákonné důvody.

Pravda je taková, že po známých brněnských událostech v souvislosti s přednáškou mjr. gšt. Šoffra úřad předsednictva vlády uložil MNO, aby vyšetřilo různá obvinění proti mjr. gšt. Šoffrovi, vznesená jeho spoluvězni a jinými osobami ve věci jeho chování ve věznicích, případně souvisící s korespondencí mjr. gšt. Šoffra s nacistickými úřady, v níž podle jsoucích dokladů na příklad nabídl: Vrchnímu velitelství německé branné moci vynález balonové uzavěry proti spojeneckým letadlům; »Reichssportführer« Tschammer von Osten vynález z oboru startovacích zařízení; německému veliteli káznice v Mírově provádění převychovy skupiny uvězněných

důstojníků »pokud nebyli zbaveni cti. (nacistickými soudy) s využitím nedělního volna atd.

Výsledky provedeného šetření postoupilo MNO příslušnému veřejnému žalobci při MLS v Brně podle ustanovení zákona č. 16/1945 Sb. k rozhodnutí.

MLS v Brně vrátil spisy MNO s poukazem na dekret č. 105/1945 Sb. o očistných komisích, protože podle tohoto dekretu přísluší věc projednávat vojenským úřadům, a proto, jelikož je mjr. gšt. Šofr aktivním důstojníkem čs. armády, projednává jeho věc příslušný kárný výbor.

Ministerstvo národní obrany, hlavní štáb

Lidové soudy končí

Vážený pane redaktore,

v minulém čísle Vašeho časopisu byl pod tímto názvem uveřejněn článek p. dr. Josefa Trnečky, s nímž nelze ve všech směrech souhlasit. Ke konci tohoto článku bylo totiž napsáno: »Soude z povolání musí potom vypracovat rozsudek a musí jej odůvodnit. Má to usnadněno tím, že proti rozsudku není opravných prostředků.«

Nevím, jestli nejde o přepsání, ale rozhodně není pro svědomitého soudce usnadněním při odůvodňování rozsudku ta skutečnost a vědomí velké odpovědnosti, že rozhoduje v první a zároveň poslední stolici o ztrátě svobody na dlouhá léta, o životě a smrti. Bylo by špatným vysvědčením pro československé soudce, kdyby z okolností, že proti rozsudku lidových soudů není řádných opravných prostředků, vyplynulo nějaké snadné a ledabylé odůvodnění rozsudku, zejména při hrdečnických zločinech. Nezapomínejme, že cizí státy — na příklad Rakousko — si vyžadují opisy rozsudků i s důvody stran svých bývalých státních příslušníků, odsouzených u našich lidových soudů.

Naopak s odůvodňováním rozsudku má předseda značné potíže, které úzce souvisí s hlasováním soudců z lidu, a to hlavně v těch případech, kdy většina přísedících hlasuje proti názoru předsedy. Může být při tom ovlivněna buď chováním obžalovaného, řečí obhajovatele nebo naopak řečí veřejného žalobce, nebo neobjektivním referováním a kritizováním řízení a výpovědí svědků v tisku před vynesením rozsudku. Někdy hraje v tomto směru značnou roli i rozdílná politická příslušnost obžalovaného a přísedících. Předseda senátu nemůže přirozeně sestavovat přísedící do senátu tak, aby byly zastoupeny všechny čtyři politické strany, poněvadž se často stává, že některý přísedící se nemůže dotaviti a je nutno sehnati rychle náhradníka, obyčejně bydlícího nejbližší soudu. Když tedy většina přísedících, ať z jakéhokoli důvodu, přehlasuje předsedu, jehož hlas vydá stejně jako hlas kteréhokoli z čtyř přísedících soudců z lidu, dostane se předseda do nemilé situace. Musí okamžitě v pravém slova smyslu »vykloziti« důvody pro rozhodnutí přísedících proti svému přesvědčení a tím obyčejně také proti stavu spisu. Soudec z lidu učinil své povinnosti zadoštim, že hlasoval pro odsouzení nebo osvobození obžalovaného a svoje rozhodnutí nemusí odůvodňovati. Nepomohlo by zde ustanovení, že soudce z lidu musí uvést důvody svého rozhodnutí, poněvadž nelze žádati na ne odborníků odborný výklad a odborné znalosti. Funkce soudce z lidu u lidového soudu jest totiž jiná. Přísedící jako zástupci lidu mají mírniti strohost a přísnost retribučního zákona a hlasují při svém rozhodování vedení více citem a lidskou stránkou případu, stejně jako je tomu u porotců.

Aby se zabránilo těmto rozporům, bylo by účelnějším výslovné ustanovení retribučního zákona, že rozsudky v řízení u lidových soudů se odůvodňují jako u porotních soudů, totiž tou skutečností, že odsouzení nebo osvobození obžalovaného bylo odhlasováno většinou hlasů bez uvádění dalších důvodů.

Dr František Rutar,
kraj. soudce, Brno.

Jen záležitost kriminální?

Vážený pane redaktore!

Svobodné noviny přinesly 22. t. m. zprávu o valné schůzi Syndikátu českých spisovatelů, v níž čteme tyto věty:

— Po zprávách odstupujících činovníků rozvinula se debata, v níž doc. dr. Kovárna projevil podiv nad tím, že Syndikát jako vrcholná kulturní instituce měl k případu České Kamenice. Člen výboru spisovatel Jan Drda vysvětlil tento postoj, že uvedený případ je záležitost kriminální. Skupina darebáků se dopustila zločinu, byla zatčena a bude potrestána. To je záležitost naší justice a jest zbytečné dělati z toho politikum. —

Tolik zpráva. Rád bych k ní řekl několik slov, poněvadž mě vysvětlení spisovatele Jana Drdy naprosto neuspokojuje. Především to, že tento případ není podle mého přesvědčení jenom případem kriminálním. Dotkl se velmi bolestně lidské důstojnosti neprovinivších se osob (a podobné jednání i s osobami provinivšími velká většina našeho národa neschvaluje), a proto je to také případ mravní — právě tak jako ostatní případy tohoto druhu, na př. ztýráné svědků i obviněné v procesu Velškové. Vím, že básníci a spisovatelé musí především tvořit umělecká díla, ale jsem přesvědčen,

že jejich dílo je o to větší, čím je větší jejich vnitřní etický pathos — viz Dostojevský — a že právě v takovýchto případech mají mít svědomí zvlášť citlivé. Vždyť profesor Masaryk si mohl v polenském procese říci, tak jako současní čeští spisovatelé, že je to věc jenom kriminální, a uzavřít se do profesorské povýšenosti — ale dobře věděl (ne proto, že byl profesorem praktické filosofie), že je to případ mravní, a zvedl zde i v jiných případech velmi důrazně svůj hlas. To je jeden důvod, pro který si myslím nejen já, nýbrž i mnozí jiní, že v takovýchto případech spisovatelé »mlčet nemají, a mlčí-li, že zrazují své poslání podobně, jak je zrazovali spisovatelé němečtí, když mlčeli k tomu, co dělal nacismus.

Druhý důvod je v tom, že takové případy jsou politikum ve svrchované míře. Hned povim, proč. Na všech školách jsme zavědli jako povinný předmět občanskou a politickou výchovu. V tomto předmětu máme za úkol vychovati z žáků uvědomělé a odpovědné občany. Je jenom jedna cesta, jak toho dosáhnout, totiž zdůrazňovat ten základ politického života, který chtěl celému našemu národu dát T. G. Masaryk.

Děti, a zvláště dospělejší studenti, dovedou často bystře pozorovat, co se děje kolem nich, a o podobných případech se dovědí, i kdyby o nich noviny nepsaly. A je na nás dospělých, abychom je nenechali v nejistotě a hezky podle pravdy řekli, co o tom soudit. A nejsou to jenom děti, jsou to i mnozí dospělí občané, kteří potřebují pevného a jednoznačného stanoviska, na které jim ukáže někdo jiný. A je to podle mého soudu intelektuální výkvět národa, k němuž patří spisovatelé, který má nejen právo, nýbrž i povinnost promluvit v takovýchto případech jasné slovo.

Ad. Prudil,
profesor gymnasia.

Emil Stehlík,
českoslov. evang. farář.

Bohumil Svobizil,
profesor reál. gymnasia.

Spolupodpisují:

Studentstvo

Vážený pane redaktore.

lze, myslím, souhlasit s kolegou Nesvedou, že je něco shnilého ve studentských organizacích, ale zamysleme-li se podle jeho rady, musíme jít hlouběji než jen ke studentstvu: je něco shnilého ve státě československém. A to něco se šíří i na studentstvo. Ne přepolitovanost, ale již zpolitizovanost sama. Všechno se naráží ne-li na víc, tedy alespoň na dvě politická kopyta, na neštěstí právě opačně formovaná.

Národ Masarykův zapomíná na jeho nejvlastnější dvě zásady: »Největší slasti je poznání a největší ctností je láska k pravdě.« A studenti, příliš vrostlí do svého okolí, zapomínají, že předpokladem každého akademického občana a rostoucího vědce jest objektivita a usilování, najít vědeckou anaiysou pravdu.

Není chyba jen v tom, že jsou studenti rozdělení na dva tábory, ale již v tom, že vůbec na akademickou půdu zatahují rozpory stranických programů a doktrin. Student má být především studentem. Proč mluvit o táborech »vlastním« a »druhém«? Každý student je individuem s názorem, který i když je osobní, svérázný, má být objektivní, aby mohl být přijat všemi. Být černou ovčí? A bát se scházeti vlastní politické strany, pakliže se neztoozníme s jejím názorem? Vlastní svědomí nám musí být soudcem, jsme-li o své pravdě přesvědčeni — ne strana či blok.

A parita? Vysoká škola vychovává budoucí vědce. Věda je nestraná a všesvětová, má tedy vychovávat také nestranané kosmopolity. Naši jedinou snahou by mělo být, vymýtit politiku z akademické půdy. Funkcionáři studentských spolků by měli být voleni podle osobních kvalit a ne podle legitimačí. Politické strany naší zločin proti pravdě, snaží-li se svými straníky ovlivnit vysokoškolský život. Každý vysokoškolský, je-li členem strany, měl by do ní vnášet střízlivost a soudnost vysokého učení, ne naopak stranickost do studentských spolků. Dnes se zdá, že nejvyšší společností je strana, nejvyšší pravdou její program a stát se jeho stoupencem že je smyslem a účelem života. Tedy zpolitizovanost je základní vadou života studentských spolků.

Obecnou chybou je mocenský boj. Studentské fakultní spolky jsou základními kameny vyšších jednotek, Svazů vysokoškolského studentstva, ty jsou sdruženy v Ústřední svaz vys. stud., kromě toho se podílejí na členství různých organizací podpůrných a mezinárodních a zde již vystupuje do popředí boj o vliv, případně o zisky. Je přiznání, že se málokdy posuzuje delegát podle toho, co bude moci udělat pro organizaci, do které je delegován, nýbrž podle toho, co od ní pro mateřskou organizaci vyzíská. A jsme v bludném kole — nebjede-li se student za zájmy strany, bije se v zájmu domácího spolku a poškozován je vcelku student-akademik. Hledají se konexe, intervence, někdo, kdo »tam je za nás, na koho se můžeme obrátit.« A ze studentů tak rostou pozdější šéfové kanceláří, jimž se divíme, proč pro ně není strana jako strana?

Proto, kolegové, ať z jakéhokoli fakulty a z kterékoliv strany nezapomínejte, že všichni jsme děti Almae matris, vysokoškolské akademické cti zavázání hájit vědeckou objektivitu, spravedlnost a pravdu nejen ve svých oborech, ale v celém životě a každým slovem a činem. Uvědomme si, že pravda se nedá odhlasovat žádnou většinou a žádným blokem. Váš MUC Miloš Štář, Brno.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Jaroslav Kolman Cassius
SILNICE V HORÁCH

Jde z lesa do lesa. Tak
z křoví da křoví
se smýkne had a blýskne
lesklým hřbetem.
Jde po ní snih a vítr ledový
Jasného jara. S loučícím se
létem
se zdvihnou vlaštovky s
jejího lanoví.

Před odletem
se tisknou k sobě, tiší se a
naslouchajíce, podobny tak
dětem,
jak v drátech severák si hrá
a zní.

Za stromem v peلهchu si
mladý zajíc zvyk'
na úprk motoru, když
zaštká a ztichne.
Les ránu pofouká; z rigolů
horce dýchne
vřes v jizvy kolejí a
mokvající smyk
a oblak prachu padá v pole
daleká.

Hojí se, hojí rány člověka,
zas prstí bude prach
a smrt zas růst a vznik.
Verasy lesů sestupují v kraje
orázdami rozervané,
které se chlebem hojí.
Políčko lnu, jak vochlice se
bojí,
se krčí u lesa a trápí se
a stydí
se stínu chvojí sosny
ohlodané.

Jde poutník sílnicí: Dej,
Pane,
milosrdenství těm, kdo byli
v boji,
vám květy pošlapané,
pokácené háje!
Vidí
oisuté zahrady zeleného zas
růže
s dálníci tvrdou, tvrdou
cestou lidí.
Ze sbírky »Nůž na stole«

NOVÉ KNIHY

Nová básnická sbírka Jaroslava Kolmana-Cassia.

Cassiovo slovní mistrovství je ojedinělé. Stranou, ba protikladně k soudobým proudům, stavícím poesii na deformaci slova, píše Cassius lyriku jasného výrazu, prosté dikce a hlavně prožitého obsahu. Píše z nitra, nikoli ze snahy o nezvyklou formu. Jeho verše mohou být mnohdy nazvány klasickými. Nová jeho sbírka je pojmenována podle skladby »Nůž na stole«, v níž x

Nečt' jiným to, co bys chtěl, aby činili tobě. Jejich vkus nemusí být stejný.
G. B. SHAW

úzkém veršovaném prostoru a s baladickým přísívem, pro Cassia vůbec příznačným, vyzpívá pocity strachu, msty, nenávisti i obavy z jejího překypění; v pravém slova smyslu působí ta báseň svým úsečným rytmem a krátkými verši jako ostří nože, nabroušeného k zlému činu. Tato skladba tvoří v knize první dílanek linie, která čerpá z pocitů doby a chce k době promlouvat. Patří sem mnoho drobných básní, oddíl nazvaný »Zabiječi zvonů« a delší báseň »Koně v noci«, věnovaná památce studentky V. N. Mám za to, že v těchto

polohách není Cassius nejsilnější, i když se poctivě snaží odvést svou básnickou daň době. Mnohem spíše je jeho kniha poesii básnického a lidského podzimu, poesii stáří, jaké nemáme mnoho. Cassius jako by účtoval se zni svého života a naplnil své verše pocity člověka, jenž nežil chudě, ale již cítí s životem s hlediska člověka, který nedovedl v sobě opustit mládí, jehož osten cítí s baladickou vášnivostí a tragickým smutkem. Nehledě k cyklu »K níže«, který je vzácností svého druhu, nutno zde jmenovat báseň »K ránu« o

rukou starého muže, oddíl »Básně z esna«, v němž zejména vynikne doslova koncertní číslo »Růže potmě«, cyklus »Náměsíční«, opojně napojený mámiým kouzlem měsíčné noci a hluboce pojímající tragiku lidských životů, dále v oddíle »Posvátné háje« několik básní, které si nezadají s poesii, i oddíl »Selmy«, v němž se mísí erotika, vášně a lehká smyslnost s pocity téměř náboženskými. V této druhé linii je Cassiova síla především — zrání i dozrání básníka, jenž nemá daleko do jazykového mistrovství a monumentalitě Josefa Hory.

Kamil Bednář
Přetištěno ze Svob. slova.

Karel Čapek

ZÁZRAK NA HRŠTI

Stalo se to na přátelském zápase SK měšťanka Žižkov versus kvarta gymnasia Praha XI. Přes obětavou práci obrany, v níž zvláště vynikal Ferd. Zápotocký, prohrávala to žižkovská měšťanka ke konci druhého poločasu už dvěma k nule a její svatyně byla obležena prudkými útoky. Právě když na její branku letěl nový nezadržitelný míč kvartána Zdenka Poppra, řečeného Káďa, stalo se něco podivného: míč se ve vzduchu zastavil, roztočil se s nesmírnou rychlostí a po chvíli váhání letěl zpátky, aby dopadl jako bolid do sítě nepřátelské branky. Bylo to čtyři minuty před koncem druhého poločasu. Nikdo ani kloudně neviděl, jak se to stalo, i hrálo se dál; skvělý Zdeněk Poppr se opět zmocnil míče, prorazil obranu a zblízka dělovou přízemní ranou poslal míč do branky SK měšťanky Žižkov. Třicet diváků, kteří fandili státnímu gymnasiu, už propuklo v jasot; ale míč nebyl nikde; všichni hráči jej začali hledat, až nakonec sám brankář kvarty gymnasia Praha XI objevil ztracený míč, pokojně ležící v jeho vlastní brance. Zatím už byl odpískán konec zápasu. Mužstvo kvarty sice protestovalo proti tomuto neregulárnímu goalu, ale nedalo se nic dělat; výsledek zápasu byl dvě ke dvěma.

Od toho dne kráčelo fotbalové mužstvo SK měšťanky Žižkov od vítězství k vítězství. Nandalo to měšťance Libeň tři k nule; roztrhlo kvintu holešovické reálky poměrem čtyři k jedné; porazilo sextu kolínské gymnasia na jeho vlastní

půdě poměrem dvě k jedné (poměr raměných dva ke dvěma); a porazivši i reformní reálné gymnasium Praha XIX, dorost SK Slavie, měšťanku v Košfích a německé reálné gymnasium Praha II, mělo se utkat s vybranou jedenáctkou Vysokoškolského sportu. Byl to v dějinách světa bezpříkladný úspěch.

Ale ani z vítězného mužstva si nikdo neuvědomil, že na všech těchto triumfálních zápasech SK měšťanky Žižkov byl jako tichý divák přítomen žák první třídy měšťanky na Žižkově, Bohumil Smutný. Nikdo s ním vůbec nemluvil, jelikož to byl mravný a zbožný chlapec. Nikdo si ho nevšímal ve škole ani na poli cti. Jenom zmíněný už Zdeněk Poppr (který ze žárlivosti a závisti doprovázel nepřátelskou jedenáctku na všech jejich bojištích) si povšíml tohoto věrného a skromného diváka; i viděl, že se Bohumil Smutný v kritických okamžicích vytrácí, aby za nejlížeší bariérou nebo keřem padl na kolena a horoucně se modlil šeptaje: »Pane Bože, smiluj se! Dej, ať naši udělají gól!« A v tu chvíli se zastavil letící míč a obrátil se do branky protivníků; nebo najednou zmizel, aby byl vyloven ze sítě odpůrců; nebo se kutálel pomalu po hřišti, zatím co nepřátelské síly padaly a klopýtaly, jako by tajemná síla poutala jejich nohy. A Zdeněk Poppr, řečený Káďa, o tom řekl svému staršímu bratrovi, MUST. Závěši Popprovi z Vysokoškolského sportu.

Den před historickým zápasem SK měšťanky Žižkov versus SK Vysokoškolský Sport čekal před žižkovskou měšťankou mladý muž na Bohumila

Smutného. Představil se mu jako Závěš Poppr, medik a sportovec, a řekl mu: »Já vim, pane Smutný, že jste taky ohromný sportovec; povídal mi náš Zdeněk, že moc rád chodíte na kopanou. Ale tak si myslím, že asi dost neznáte pravidla; kamaráde, to musíte ovládat, chcete-li mít něco ze hry! Náhodou mám zrovna volnou obvilu, a tak jsem si řekl, že bych vám něco o kopané pověděl, abyste věděl, jak se má regulérně hrát.«

Toho dne chodil MUST. Závěš Poppr tři hodiny s Bohumilem Smutným po žižkovských ulicích a vysvětloval mu, co je roh, trestné území, ofsáide, ruha, útok a obrana, přihrávání, fair hra, irregulární hra, trestní kop, robinsonáda, surovost, souhra a tak dále. Bohumil Smutný jen kýval hlavou a říkal: »Ano, prosím. Já rozumím, prosím. Ano, prosím, budu si to už pamatovat.« A nakonec uctivě poděkoval, neboť byl to hodný a mravný chlapec, a ne takový rošťák, jako je leckdo z dnešních mladých mužů.

Den nato se konal zápas SK měšťanky Žižkov versus Vysokoškolský Sport. V druhém poločase už vedl Vysokoškolský sport šest k nule. Mezi diváky seděl Bohumil Smutný, potil se hrůzou, ruce měl křečovitě sepaté a modlil se: »Pane Bože, smiluj se a udělej něco... ale aby to bylo podle pravidel... aby naši dali regulérní gól... udělej zázrak, ale fair!«

Koncem druhého poločasu vedl Vysokoškolský sport jedenáct k nule; a MUST. Poppr šeptal svému bratru: »Tak vidíš, jakmile platí pravidla, nedají se dělat žádné zázraky.«
Z knihy »Baiky a podpovídky«

Knihy o Dalaj-Lamovi. Politická historie Tibetu je od počátku tohoto století do jisté míry odrazem britských vztahů k Rusku a Číně. Nárok na nadvládu v Tibetu uplatňovaly střídavě Velká Británie a Čína, během druhé světové války dokonce i vzdálené Japonsko mělo zájem o tuto zemi. Během této doby tehdejší Dalaj-Lama, který zemřel r. 1932, byl nucen dvakrát uprchnout, jednou do Mongolska a Číny, po druhé do Indie. Zde ho poznal Sir Charles Bell, člen ISC, který podává jeho životopis v knize „Portrét Dalaj-Lamův“ (Portrait of the Dalaj-Lama), jež vyšla v nakladatelství Collins, Londýn. Díky autorově dobré znalosti tibetského jazyka a upřímnému přátelství k Dalaj-Lamovi podává kniha množství autentických a cenných zpráv. K. i.

Životopis Sun Yat Senův. Kniha »Sun Yat Sen: A Portrait« od Stephen Chena a Roberta Payneana vydaná u John Day Co. v New Yorku, podává přehled pomandžuské historie Číny. Je více líčením prostředí, ve kterém žil Sun Yat Sen, »otec čínské republiky«, než jeho životopisem. Autoři poznamenávají, že většina dokumentů o životě Sun Yat Senově byla zničena japonskou pumou a že čerpají ze soukromých, dosud neověřených dokumentů. Vadou knihy je, že podává pouze Sun Yat Sena politika, nikoli Sun Yat Sena člověka. K. i.

AMERICKÉ KNIŽNÍ NOVINKY

Stephen Vincent Benet: The Last Circle. (Poslední kruh). Povídky a básně. Posmrtně vydání. Autor napsal knihu »This is America« reprezentativní propagační dílko o Americe.

Mark van Deren: The Noble Voice. (Vznešený hlas.) Studie o mistrovských ukázkách básnictví, od Homéra k Wordsworthovi.

Arthur C. Millspangh: Americans in Persia. Autor je finanční odborník, který roku 1942 působil v misi, jejíž cílem se ukázalo ovládnutí Iránu finančně, ekonomicky i sociálně: Tato tendence se přirozeně setkala s odporem nejen iránské vlády a Ruska, nýbrž samotné americké vlády, protože by to býval politicky příliš riskantní podnik.

Henry La Farge: Lost Treasures of Europe. (Ztracené poklady Evropy.) O uměleckých dílech, zničených v Evropě poslední válkou. Se 427 fotografiemi.

Thomas C. Howe: Salt Mines and Castles. O nacistickém vandalismu v Evropě. O loupežích pro Goeringův Karin Hall, Hitlerovo museum v Linci a jiné sbírky. Autor byl v míru ředitelem musea v San Franciscu a za války ve spolupráci s vojenskými americkými

úřady v Rakousku a Bavorsku. Vypravuje ve své knize o skrýši Steinberg na Alt Aussee a v Berchtesgaden. Ke konci kniha polemizuje o případu převezení uměleckých památek z Berlína do Washingtonu.

Američtí romanopisci očima Francouze. Americký časopis »The Atlantic« otiskl essay francouzského spisovatele a filosofa Jean Paul Sarrtra, který v něm ukazuje, proč si literární Francie váží některých amerických spisovatelů. Nejprudší náraz a tvárný vliv měli na mladé francouzské autory američtí romanopisci Hemmingway, Steinbeck, Faulkner a Dos Passos. Na otázku Američanů, co vidi Francouzi právě na těchto autorech a proč neodbívají raději Jamese nebo Dreisera, odpovídá Sartre: »Čtenáři jsou již omrzeli těmi nevyhýbavými, přímými a brutálními romány, které křčí buď skupiny lidí nebo zachycují celý sociologický vývoj, a rádi by se vrátili k románům analytickým. Ovšem Francie, která vlastně stvořila tento žánr (Benjamin Constant a Marcel Proust), je už zaplavena analytickými romány. Proto Henri James může Francouze rozradovat a okouzlit, ale nemůže je už ničemu naučit, rovněž tak Dreiser, který popisuje své Američany technikou, kterou si půjčil přímo od Flauberta, Maupassanta a Zoly. Až prý vyjdou ve Spojených státech první francouzské romány, psané za okupace, vrátí Francouzové Američanům tu techniku, kterou jim půjčili Hemmingway, Steinbeck, Faulkner a Dos Passos, vrátí ji však prožitou, zintelektualizovanou, ne tak působivou a brutální, vědomě přizpůsobenou francouzskému vkusu. Snad prý Američané odhalí v těchto cizích knihách věčné mládí toho »starého« Faulknera, kterým opovrhují.« K. i.

Román a essay. Duševními portréty mladé generace v letech 1942—1943 obírá se Jacques Guicharnaud ve sbírce povídek »Entre chien et loup« (Za soumraku), kterou vydalo nakladatelství Gallimard. Slibná prvotina. — Pierre Courtade, zahraničně-politický redaktor listu »L'Humanité« a autor známého románu »Circonstances« (Okolnosti), vydal essay o protisovětském »Essey sur l'antisovietisme«, v němž podrobuje podrobné analýze protisovětskou kampaň v jejích různých obměnách. René Bertelé, odborník v estetice francouzského básnictví, vydal zajímavý essay o poesii Michauxově, Michaux přes svůj individualismus, je významným zjevem francouzského moderního básnictví; knihou »Un Barbare en Asie« (Barbar v Asii) projevil se také jako jeden z nejlepších současných reportérů. — K vel-

kým reportážím poslední války patří »Cesta mezi válečníky« (Voyage parmi les Guerriers) z pera Evy Curieové, autorky známého životopisu »Marie Curie«; vyšlo v nakladatelství Flammarion. Autorka procestovala za války postupně Afriku, Egypt, Blízký Východ, Persii, Rusko, Dálný Východ, Indii, Čínu a interviewovala mezi jinými generalissima Cankajška a Gandhiho; navštívila a zajímavě vykreslila návštěvu v Jasně Poljaně. k. i.

Stále existencialismus. Vedle Lefebvrovy vážné a výstižné kritiky existencialismu (L'Existentialisme, Sagittaire) zaujali odmítavé stanovisko k Sartrovi Pierre Boutang a Bernard Pingaud v knize s pikantní thesý »Sartre est-il un possédé?« (Je Sartre posedlý ďáblem?), kterou vydalo nakladatelství de la Table Ronde v Paříži. K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Vladimír Vokolek: Cesta k polední. Vydal Melantrich. Obálka Jan Sládek. Stran 100, brož. 45 Kčs.

Jan Kořán: Staré české železářství. Vyšlo jako I. svazek knižnice Dějiny práce, kterou řídí dr. V. Husa. 29 ilustrací. Obálka Fr. Mrážka. Nakl. Práce, Stran 254, 100 Kčs.

Luděk Pík: Dvě stě milionů vteřin. Obálka J. Šafara. Nakl. E. Kosnar, Plzeň. Stran 189, 55 Kčs.

Pavel Lovrič: Malá hrdinka. Nakl. Máje v edici Máj dětem. Sv. 4. Obálka a ilustrace Fr. Škořepy. Stran 393, 72 Kčs.

Norman Dale: Tajná služba. Román pro chlapce. Z anglického originálu Sekret Service přeložila Jarmila Šten-glová. Obálka a obrázky nakreslil Jos. Bidlo. Nakl. Práce. Stran 99, brož. 70, váz. 95 Kčs.

Hrubín-Trnka: Říkejte si pohádky. Nakl. Melantrich. 80 Kčs.

G. Greene: Vláda strachu. (The Ministry of Fear) Z angl. originálu přeložil Milošlav Haluza. Obálka Oldřich Bareš. Edice Přiliv, kterou řídí Václav Běhounek. Stran 246, brož. 75 Kčs, celoplát. 105 Kčs, Nakl. Práce v Praze.

Olaf Aslagsson: Karel Billy a medvěd Tom. Přeložil z norštiny Zikmund Skyba. Obálka a ilustrace L. Kašpar. Vydal Vladimír Zrubecký. Brož. 75 Kčs, váz. 105 Kčs.

Jiří Simek: Pletánek řádi. Návrh obálky Květa Hofmannová. Vydala Hospodářská pomoc v Praze. Stran 157, 45 Kčs.

Olga Košutová: U Svato-bořic. Vydalo Družstvo Moravského kola spisovatelů v Brně jako 4. sv. edice Vinice. Obálka, úprava a vazba: Ant. Jero. Stran 234, brož. 72 Kčs, váz. 95 Kčs.

Eva Vrchlická: Cestou necestou. Kniha vzpomínek. Obálka a graf. úprava Zdeněk Lossman. Vydal Čs. Kompas v Praze jako 84. sv. knižnice Umělci o sobě a o všem. Stran 262, brož. 105 Kčs, váz. 130 Kčs.

M. Priležajeva: Studentky. Divčí román. Přeložila T. Silbernágllová. Obálka a obrázky nakreslila K. Hniličková. Naklad. Práce. Stran 141, brož. 60 Kčs, váz. 85 Kčs.

Teoretická tribuna pro politické, vědecké a umělecké pracovníky.

1. května vyjde první číslo teoretické publikace

NOVÁ MYSL

revue socialistického humanismu.

Vydává socialistická akademie, řídí dr. J. Dolanský s redakčním kruhem. Revue bude přinášet stati a studie o důležitých problémech vědeckého, politického a uměleckého života, hospodářské výstavby demokracie a teorie socialismu, za spoluúčasti 150 vynikajících odborníků, publicistů a kulturních činitelů.

Zveme teoretické pracovníky politického, vědeckého a uměleckého světa ke kolektivní spolupráci.

Revue bude vycházet jednou za dva měsíce.

Objednávky posílejte na adresu administrace Praha II., Na Florenci 13. Redakce Praha II., Příkopy 22, Slovanský dům, Socialistická akademie. Cena 10 Kčs, předplatné na půl roku 30 Kčs.

TADÁK PODLE CHUTI DO PADIÁKŮ

